

Heerlijk- eden

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Heemstede-Bennebroek
30e jaargang No. 117 augustus 2003

Bestuur:

Mr. F.Th.J. Harm, voorzitter
Adriaan Pauwlaan 7,
2101 AH HEEMSTEDE
tel. 023 - 528 07 40

J.L.P.M.Krol, vice-voorzitter,
archivaris
Johannes Verhulstlaan 26,
2102 XT HEEMSTEDE
tel. 023 - 528 29 77

Ir. P.L. van Daalen, secretaris
Valkenburgerlaan 11,
2103 AK HEEMSTEDE
tel. 023 - 529 32 91

E. Hamerslag
Krakeling 54
2121 BN BENNEBROEK
tel. 023 - 584 70 53

Mevr. M. van Donge,
ledenadministratie
Oude Posthuisstraat 7
2101 RA HEEMSTEDE
tel. 023 - 529 07 13

Ing. J.M.M. Balink
De Ruyterlaan 49,
2121 VH BENNEBROEK
tel. 023 - 584 80 23

A.Koopman, penningmeester
Meijerslaan 14,
2105 PC HEEMSTEDE
tel. 023 - 529 05 30

Mevr. A.J.M. Kroon-van Helden
Crayensterlaan 126,
2012 TL HAARLEM
tel. 023 - 528 10 08

Redactie:
H. Krol
C. Peper (eindredactie)

Redactie-adres: Meerweg 6
2103 VC Heemstede
023 - 528 75 93

Website: www.oudheemstede-bennebroek.nl

Het lidmaatschap wordt jaarlijks automatisch verlengd, behoudens schriftelijke opzegging via de ledenadministratie **vóór 1 november**

Contributie minimaal *12 euro*

Postbank 27.35.06 t.n.v. de Penningmeester v.d. Vereniging Oud-Heemstede Bennebroek te Heemstede.

ISSN: 0297-8451

frankeren
als
briefkaart

Vereniging Oud Heemstede-Bennebroek
Ledenadministratie
Mevrouw M. van Donge
Oude Posthuisstraat 7
2101 RA HEEMSTEDE

De Vereniging Oud Heemstede-Bennebroek (VOHB) is er voor iedereen die belangstelling heeft voor het heden en verleden van de gemeenten Heemstede en Bennebroek.

JA, ik wil worden van de Vereniging Oud Heemstede-Bennebroek. Daarmee ondersteun ik het werk van de VOHB en ontvang 4 maal per jaar het tijdschrift HeerlijkHeden. Tevens kan ik in principe deelnemen aan door de VOHB georganiseerde activiteiten en ontvang ik korting op de jaarpremie.

Het lidmaatschap kost (minimaal) 14 euro per jaar.

* Kaart graag invullen in blokletters

Naam dhr/mw

Adres

Postcode en woonplaats

Telefoon:

(Eventueel) E-mail adres

Na ontvangst ontvangt u nadere informatie en een acceptigiro. U kunt ook aanmelden via de website:
www.oudheemstedebennebroek.nl

Inhoud

pag.

13 september 2003 Open Monumentendag	114
Excursie Berkenrode op 6 september 2003	116
Expositie buitenplaatsen	116
De VOHB-ledenvergadering in 2003	124
De lezing over "Het Huis Te Manpad" op 15 mei 2003	126
VOHB's jaarlijkse excursie – kasteel en buitenplaatsen	129
De VOHB bezig buiten het jaarprogramma	132
Cursussen in het Rijkarchief te Haarlem	135
Themadag notarissen en notariële archieven	136
Oplossing zoekplaatje	137
Reacties van lezers	
- Niet Merlenhoven, maar gezicht vanaf de ijsbaan Wagnerkade	137
- Een vergeten bouwer: Hendrik Brouwer	139
Oproep uit Puttershoek	144
Familie Mounier uit Bennebroek	144
Toen en nu: Minervatheater	141
Varia Heemstediana Deel 1	145
Terug in de tijd op Bronsteeweg 98	149
De schone en rijke "juffrouw van Bennebroek" Anna Christina Pauw (1649-1719) als gewilde huwelijkspartner	156
Heemstede terug naar de Riddertijd?	164
Nieuwe leden	164
Uit voorraad leverbaar	

Foto voorzijde:

Gedenkraam geplaatst door "Vogelenzang" te Bennebroek in de Psychiatrische inrichting te Franeker, ter herinnering aan de evacuatie tijdens W.O.II.

13 SEPTEMBER 2003 OPEN MONUMENTEN- DAG

Open
Monumentendag

Het thema van de landelijke Open Monumentendag is dit jaar "Boerenbouw". Omdat daar in Heemstede en Bennebroek helaas niet zoveel voorbeelden meer van te vinden zijn, worden in deze plaatsen andere, maar niet minder interessante gebouwen opgesteld. Dankzij de medewerking van drie vrijwilligers, die op onze oproep in een van de vorige HeerlijkHeden gereageerd hebben en de inzet van vrijwilligers van met name de Oude Kerk in Heemstede en de Hervormde Kerk in Bennebroek is er dit jaar een record aantal monumenten geopend. Op Hageveld heeft dit jaar Projectontwikkelaar Hopman-Interheem, in overleg met de VOHB de organisatie in handen. Let u goed op de informatie hierover.

Programma Open Monumentendag Heemstede en Bennebroek
Zaterdag 13 september 2003
Openingstijden: 10 - 17 uur

Te bezichtigen:

In Zorgcentrum Het Overbos (Burg. van Lennepweg 35, Heemstede)

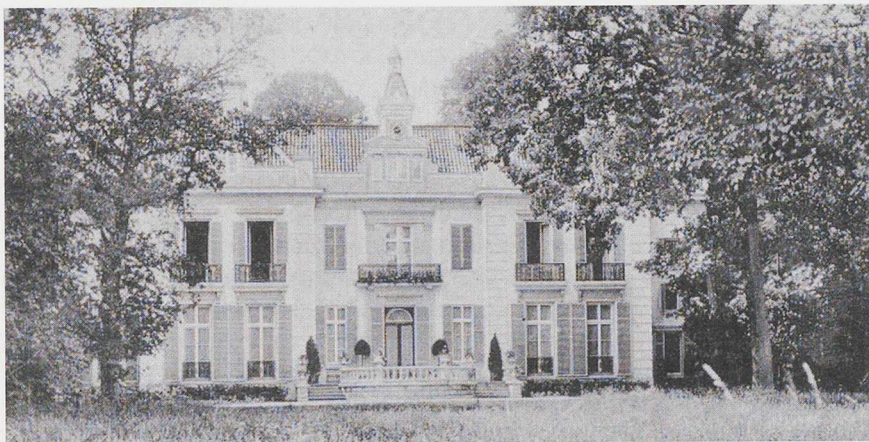
is een tentoonstelling met als titel "De buitenplaatsen van Heemstede". Informatie over de landgoederen en twintig bijzondere schilderijtjes van buitenplaatsen van de Heemstedse fijnschilder Gabe de Vries.

Oude Kerk, Wilhelminaplein, Heemstede

De Hervormde kerk dateert uit 1624. Initiatiefnemer was ambachtsheer en staatsman Adriaan Pauw (1585-1653). Zijn stoffelijk overschot ligt begraven onder het monumentale praalgraf.

De Hartekamp, Herenweg 5, Heemstede

Het hoofdgebouw is rond 1700 tot stand gekomen. Niet alleen binnen is de Hartekamp te bezichtigen. Ook buiten kunt u, aan de hand van een rondleiding op papier, het omliggende park bekijken. Binnen het

gebouw ontvangt u uitleg over de rijke historie van deze dankzij het Verblijf van Carolus Linnaeus internationaal vermaarde buitenplaats.

Hervormde Kerk, Binnenweg 67, Bennebroek

Rond 1680 gebouwd op initiatief van ambachtsheer Adriaan Pauw jr. Al in 1664 was het ontwerp vervaardigd door bouwmeester Pieter Post. Het kerkinterieur bezit nog diverse originele elementen. Naast de kerk op de begraafplaats het monumentale graf van oud-minister en predikant ds. A.S.Talma

Hofje van Verschuer Brants, Van Verschuer Brantslaan 11, Bennebroek

Het Hofje Van Verschuer Brants is in 1901 gebouwd op initiatief van Baronesse Van Verschuer- Brants. De regentenkamer wordt gebruikt als trouwlocatie voor de gemeente Bennebroek en is geopend. De woningen worden niet opengesteld. In de tuin een gedenkzuil uit 1835. In het huis is tijdens O.M. een kleine tentoonstelling ingericht.

Hageveld

Vanaf 11.00 uur vindt elk uur onder leiding van een gids een rondleiding plaats. Om 15.00 uur zal de laatste rondleiding beginnen. De organisatie is in handen van de huidige eigenaar van het Hageveldcomplex: Hopman Interheem Groep BV, onroerendgoedontwikkeling.

Mochten er zich onverhoopt wijzigingen in dit programma voordoen, dan vindt u de laatste informatie op onze website: www.oudheemstedenbennebroek.nl

EXCURSIE BERKENRODE OP 6 SEPTEMBER 2003

Op zaterdag 26 april jongstleden was er voor leden van de V.O.H.B. de gelegenheid onder leiding van de heer en mevrouw Schuitemaker een bezoek te brengen aan het Landgoed Berkenrode ten westen van de Herenweg. Dat bleek een succesnummer te zijn want binnen enkele dagen was de groep volgeboekt en moesten we aan velen "nee" verkopen. Daarom hebben we met de heer en mevrouw Schuitemaker contact opgenomen over de mogelijkheid de teleurgestelden een herkansing te geven. Dit heeft een positief resultaat opgeleverd. We kunnen u dan ook tot ons genoegzaam meedelen dat er voor degenen die de vorige keer gemist hebben op **zaterdag 6 september a.s. om 11 uur** een rondleiding zal zijn. Verzamelen bij de ingang aan de Herenweg 133 om 11 uur. U wordt verzocht uw auto buiten het terrein te parkeren. Voor deze rondleiding kunt u zich aanmelden bij Anja Kroon, telefoon 5281008

De evenementencommissie

Expositie buitenplaatsen van Heemstede en Bennebroek

Overbos van 13 september tot 12 oktober;
iedere dag van 10.30 tot 19.30 uur
Zaterdag 13 september op Monumentendag
met toelichting van 10 tot 17 uur

Alhoewel het thema van deze Monumentendag boerderijen betreft is er zeker een relatie tot dit onderwerp. In veel gevallen bezaten de buitenplaatsen een boerderij, die veelal verpacht was, of op zijn minst een tuinderij voor groenten, fruit en bloemen.

Gabe de Vries, de fijnschilder, die nu voor de vierde keer een collectie heeft samengesteld, toont nu in twintig schilderijen de buitenplaatsen. De Vries opende zijn serie in 1999 met de buurtschap de Glip, in 2001 gevolgd door Rondon het Kerkplein en thans 2003 De Buitenplaatsen van Heemstede en Bennebroek.

De expositie heeft voor een deel een speciale aankleding met de inrichting van een 'stijlkamer' die een sfeer oproept hoe het er in het verleden op een buitenplaats uitzag. De tentoonstelling is ingericht

rondom het trappenhuis. Halverwege passeert de bezoeker de computerkamer waar op Cd-rom in negentig beelden een indruk gegeven wordt van de buitenplaatsen, zowel van het uiterlijk als van de interieurs zoals C.Peper deze in 1968 fotografeerde.

Naast de schilderijen van Gabe de Vries zijn lithografures te zien van de bekende Lutgers en een plattegrond van Engelman uit 1794 waarop zesendertig buitenplaatsen staan afgebeeld. Uiteraard wordt de expositie voorzien van tekstpanelen en een informatieblad over de buitenplaatsen.

DE BUITENPLAATSEN VAN HEEMSTEDEN EN BENNEBROEK

Expositie in het Overbos van 13 september tot 12 oktober 2003

Naar aanleiding van de tentoonstelling over de buitenplaatsen van Heemstede en Bennebroek volgt hier een inleiding tot de expositie. Het is een overzicht in de vorm van een impressie over het leven op de buitenplaatsen. Het is geen uitgebreid overzicht met talloze histori-

De Gliphoeve

sche data, daarvoor zijn andere artikelen beschikbaar terwijl er de laatste tijd nogal wat boeken zijn verschenen over dit onderwerp.

Gronden

Door de eeuwen heen voerde de zee het zand aan dat verstufde over een ontzaglijk woud vol moerassen. Geweldige massa's zand stoven landinwaarts en vormden duinen die een breedte kregen van enkele kilometers. Op de grens van deze gronden en het laagveen onstonden vestigingsplaatsen. Aanvankelijk door de agrarische bevolking later door de gegoede burger en beter gesitueerden die deze streek verkozen als rustplek na het drukke stadsleven. Toen al!

Het naar buiten trekken van de rijke stedeling werd door de dichter Wellekens verwoord met:

'de stad, bij wijlen, watertandt naar buitenlucht en geur van 't land.'

Woonsteden

De volgorde waarin de buitens beschreven worden verloopt van een eenvoudige behuizing tot de grotere buitenplaatsen, terwijl de vroegere bewoners met hun eventuele ambities uiteraard niet vergeten worden.

De oorspronkelijk eenvoudige hofsteden werden na verbouwing als buitens gebruikt, terwijl daarnaast ook nieuwe buitenplaatsen ontstonden. Tot de kleine buitens moeten wij de Gliphoeve rekenen, een interessant voorbeeld van een eenvoudig huis. Een paar eeuwen geleden verkeerden veel huizen in deze staat. Later werden zij vergroot en verfraaid.

Gliphoeve

Oorspronkelijk was dit huis een blekerij genaamd Bleeklust, die daarna verbouwd werd tot woonhuis. In de tweede helft van de 19e eeuw heeft dit huis nog dienst gedaan als meisjespensionaat. Daarna kwam het in bezit van de familie Van Vollenhoven, waarna Ds. Waller, predikant te Bennebroek en tevens redacteur van de Oprechter Haarlemmer Courant zich daar vestigde.

Meerzicht

Dit huis vertoont een eenvoudige architectuur met een zekere weerbaarheid. Dat komt zeker tot uiting door de vrij kleine ramen. De omsloten hof geeft een grote mate van intimiteit, iets waaraan de stedeling uit vroeger eeuwen ook behoefte had, na het afdoen van zijn besognes.

Meer en Berg

Oorspronkelijk bestond dit buiten uit een symmetrisch gebouw met twee zijvleugels dat pal aan de weg lag. In 1910 kocht Deutz van Lennep deze buitenplaats maar liet het landhuis afbreken waarbij alleen de rechtervleugel, Meerzicht, aan de slopershamer ontkwam. Van Lennep liet dieper in het bos omstreeks 1910 een nieuw huis bouwen. Het interieur van dit huis, met name de lambrisering is afkomstig uit een huis aan het Rapenburg te Leiden. Met de omliggende fraaie parkaanleg werd een situatie gecreëerd die doet denken aan de aanleg van buitens omstreeks het midden van de 18e eeuw waarbij de landschappelijke Engelse parkaanleg zeer populair was. Tot 1930 werd het huis bewoond door de familie Van Lennep. Tot in de oorlog is het in bezit geweest van een bankinstelling, waarna de Augustijnessen er een waardige bestemming aan gaven en de naam Meer en Berg wijzigden in Marienheuvel.

Meer en Bosch

Enige overeenkomst met Meerzicht vertoont het huis Meer en Bosch. Evenals Meerzicht stond dit huis met het front naar de Haarlemmermeer, waarop men destijds een fraai uitzicht had. Oorspronkelijk was dit buiten een boerenhofstede uit 1643. De oudst bekende eigenaar was Artes de Cordes. Het kwam uit een Antwerps geslacht van kooplieden en zeevaarders. Het huidige aanzien dateert van 1807, waarbij de grote gang, die midden door het huis loopt, werd aangebracht. Het huis werd toen verfraaid in de destijds gangbare Louis de 16de stijl. De oorspronkelijk naam van het buiten het Paradijs werd toen gewijzigd in Meer en Bosch. Het buiten kende gewichtige personages zoals Jonkheer van Weede van Dijkveld, griffier der Eerste Kamer, die Meer en Bosch als zomer-en vakantieverblijf gebruikte. Het huis heeft ook als burgemeesterswoning gediend voor Heemsteeds burgemeester Matthijs Pabst, die vanaf 1855 ook burgervader was van de toen net drooggelegde Haarlemmermeer. In 1882 vestigde zich daar de instelling voor epilepsiebestrijding, waar nu een ingrijpende renovatie van de oude gebouwen plaatsvindt.

Bosbeek

Dit buiten is ontstaan uit de oude hofstede Rustmeer. In de tweede helft van de 18e eeuw ontstond het tegenwoordige fraaie huis dat in 1784 in bezit kwam van de bankier mr. J. Hope samen met de aangrenzende gebieden. Plafond en stucwerk van het interieur zijn van

de kunstenaar Jacob de Wit. De eigenaar Hope bewoonde Bosbeek met grote sier. Tot in de Tweede Wereldoorlog was Bosbeek in bezit van de bankier en kunstverzamelaar Gutmann. De Duitse bezetter confisceerde zijn beroemde collectie. Voor enige jaren eindigde een jarenlange jurische strijd over deze kunstcollectie, uiteindelijk in het voordeel van deze familie.

Groenendaal

Op de gronden van Groenendaal stond ooit een buitenhuis. Wat nog rest is het voormalige koetshuis dat nu vermaard is als restaurant Groenendaal. In de eerste helft van de 18e eeuw is de grond een kleine vijftig jaar in bezit geweest van de familie d'Orville, hoogleraar te Amsterdam.

Herenweg

De buitens gelegen aan de Herenweg hadden een deftiger aanzien, ze lagen immers ook aan de grote Heemsteder Herenweg. Op het stuk grond van de vroegere ambachtsheerlijkheid *Berkenrode* lagen de buitenplaatsen *Berkenrode*, *Westerduin* en *Oud Berkenrode*.

Van de oorspronkelijk hofstede *Berkenrode* en het kasteel onder diezelfde naam is niets meer overgebleven. Het geslacht *Berkenrode* heeft het echter jaren in bezit gehad tot het tot een bouwval verviel. De zeer vermogende Benjamin Poulle heeft het omstreeks 1700 tot een vorstelijk buitenverblijf laten herbouwen. Tot het na vijftig jaar, om precies te zijn, in de nacht van 4 op 5 mei 1747, vrijwel geheel uitbrandde. De oorzaak was de gebruikte illuminatie door middel van vetpotjes en kaarsen in verband met de verheffing van Prins Willem IV van Oranje tot stadhouder van Holland. De kapitaalkrachtige Poulle liet terstond een nieuw buiten bouwen in de plechtstatige regentenstijl. Vanaf 1809 is ongeveer 150 jaar de naam van Van Wickevoort Crommelin aan *Berkenrode* verbonden geweest. Tot het huis onder de slopershamer viel.

Westerduin behoorde ook tot het grondgebied van *Berkenrode*. Van Wickevoort Crommelin kocht *Westerduin* en noemde dat *Berkenrode*. De Van Crommelins kregen landelijke bekendheid door het zogenaamde 'kromme lijntje van Crommelin' bij de aanleg van de spoorbaan Haarlem-Rotterdam. Bij het zogenaamde laantje van Van der Gaag probeerde Crommelin grond aan te kopen onder voorwaarde dat Heemstede een halteplaats zou krijgen. Helaas. Na 1939 gaat het buiten over van Van Wickevoort Crommelin naar de Van Eeghens.

Het Manpad

Godfried Bomans heeft zijn jeugdijaren daar doorgebracht.

Oud Berkenrode

Vanouds was Oud Berkenrode een boerenhofstede die later werd vergroot en verfraaid tot een buitenhuis. De familie Hodson bewoonde met grote sier het buiten. Het doet wat hilarisch aan dat de ingekwartierde Kozakken in 1814 de kaarsen van de kandelaars en de zeep van de wastafels opaten! Over de naam Oud Berkenrode is ongeveer honderd jaar juridische strijd gevoerd. De heren van Berkenrode zagen, niet ten onrechte, een gevaar voor hun rechten, aangezien de toevoeging 'oud' de schijn zou kunnen wekken dat hier sprake was van het oorspronkelijk oude huis van Berkenrode. Overigens bleef alles bij het Oude!

Ipenrode

Op dit buiten stonden oorspronkelijk de hofsteden Voor- en Achterkoekoek. Het buiten wisselde veel van eigenaar, tot heden zo'n 35 keer, gerekend vanaf circa 1600. Naast twee doktoren in de medicijnen vormden de families de Laigniers en de Ormea's illustere bewoners van de Voorkoekoek. Deze lieden waren namelijk de houders van de Bank van Lening in Haarlem.

Het huidige herenhuis werd in 1733 gebouwd door de jurist Druijvestein. Aan het eind van 18e eeuw heeft de Amsterdamse burgemeester Dedel de aanbouw aan de achterzijde van het huis tot stand laten brengen in late Lodewijkstijl. In 1890 kwam Ipenrode in bezit van jonkheer H. Deutz van Lennep die het tot 1906 bewoonde en zich toen op het tegenover liggende landgoed Meer en Berg vestigde. Eigenaar werd toen Mr. Johan Enschede die met zijn familie het buiten jarenlang bewoonde. Het stond daarna jarenlang leeg tot het weer in gebruik werd genomen.

Het Manpad

Op een oude afbeelding uit de 16e eeuw komt de bewoning voor als een ruim statig kasteel. Omstreeks 1650 wordt als eigenaar genoemd Hendrik van de Kamp, een rijk en aanzienlijk Amsterdammer. In 1730 werden onder Dirk van der Meer op het voorplein koetsiers-en tuinmanswoning gebouwd. Hiervoor werden beelden van Apollo en Diana opgesteld. Ook zijn toen de linden geplant. In 1767 komt het buiten in bezit van de familie van Lennep, een naam die bijna twee eeuwen aan het Manpad verbonden blijft.

Cornelis van Lennep had een ware passie voor de vinkkerij. Hij niet alleen, want de bewoners van de buitenplaatsen hielden onderlinge competitities wie de meeste vinken kon vangen.

In het vinkenhuisje op de vinkenbaan had Cornelis, uiteraard in rijm, een instructie aangebracht.

'Als ge u op deze trekbank zet/ past dan gestadig op uw net. Zijt niet begerig naar teveel ineens/ maar neem bijtijds uw deel. Want dikwijls op zijn pas te slaan/ brengt steeds het meeste voordeel aan.'

Nauwkeurig bijgehouden lijsten van het Manpad in de periode 1739 tot 1858 geven als hoogste dagvangst 904 vogels aan en een jaarvangst van 7748 gevolgelte.

David Jacob van Lennep die het buiten in 1830 van zijn vader erfde, hield zich naast het hoogleraarschap bezig met landontginning en waterwinning. Daaruit ontstond later de Amsterdamse Waterleiding Maatschappij. Op 9 november 1844 vierde Van Lennep zijn 50-jarig hoogleraarschap. Hij sloot deze lange periode af met de opmerking: 'De college's zijn afgelopen en ik ben er blij om. De geest van de jongelui is er de laatste tijd niet beter op geworden.' Na het overlijden van D.J. van Lennep bleef het buiten nog veertig jaar in bezit van de familie, die het huis als zomer-en vakantiehuis bewoonde. In 1953

kwam het Manpad in bezit van Mr. J. Visser, destijds buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister bij het Zweedse hof. Een Stichting beheert thans nog de buitenplaats.

De Hartenkamp

In het begin van de 18e eeuw kocht de schatrijke bankier en mecenas, George Clifford, de Hartenkamp. Hij trok Linnaeus aan als prefect van het buiten met het toezicht en studie over de tuin en de zorg voor 'zijns heers' gezondheidstoestand. Tachtig jaar lang bleef het buiten in bezit van de familie. Een belangrijk en rijk man door zijn handel op de Oostzeelanden, M.P. Brants, werd na vier andere eigenaars, in 1816 bezitter van het landgoed. Hij verfraaide huis en park, het laatste door Zocher. De Brants bereikten een hoge leeftijd en een diamanten huwelijk. Het echtpaar was zeer sociaalvoelend en richtte de van Verschuer Brant Stichting op voor huisvesting van bejaarde Bennebroekers.

De laatste bewoonster van de Hartenkamp was mevrouw von Pannwitz die vanaf 1922 het buiten bewoonde. Tot de geregelde gasten behoorde onder andere de Duitse ex-keizer Wilhelm II die volgens aantekening van de hovenier Maarten Planting niet minder dan 103 keer bij mevrouw von Pannwitz op bezoek zou zijn geweest.

Het oude Slot

Tot slot, het Oude Slot dat eigenlijk niet thuis hoort in de rij van buitenplaatsen. Op de expositie is echter wel een schilderij daarvan aanwezig. Slechts een opmerking. Er gaan verhalen dat Aleide van Poelgeest ooit op het kasteel is vermoord. Daaraan zijn twee overleveringen verbonden. Haar verschijning in de rietlanden in een wit gewaad met een bebloed hoofd in haar hand. De andere overlevering spreekt van een waterput van het kasteel die na de moord periodiek bloedrood werd. Het geloof aan deze overleveringen leefde zelfs begin 1900 nog zo voort dat de krantenjongen bij het invallen van de duisternis zijn kranten niet durfde bezorgen aan de bewoners op het terrein. De lezer oordele zelf. Het bezoek aan de tentoonstelling is bepaald veilig!

Cees Peper

DE VOHB ALGEMENE LEDENVERGADERING 2003

De Jaarvergadering van de Vereniging Oud Heemstede-Bennebroek voor 2003 vond plaats op 15 mei jl. in het Trefpunt te Bennebroek. Er was een zeer groot aantal leden, zodat er extra stoelen aangesleept moesten worden. Het Bestuur was voltallig aanwezig en verheugde zich in de grote belangstelling voor de avond.

1. Opening en mededelingen.
Voorzitter Frans Harm opent de vergadering, met een hartelijk welkom voor de aanwezigen. Hij meldt dat er redenen zijn om enkele agendapunten om te wisselen, zoals verder in dit verslag zal blijken.
2. Het verslag van de Jaarvergadering van 22 mei 2002 wordt door de aanwezigen onder dank aan de plaatsvervangende secretaris Hans Balink goedgekeurd. Hier gaan enkele opmerkingen aan vooraf: hoewel de heer Van Seggelen al vaker aan het woord was in de VOHB vergaderingen, wordt zijn naam soms met een Z geschreven. Dit zal verder vermeden worden. Voorts zegt de vicevoorzitter informatie over de schooljaren van Rick de Leeuw op Hageveld aan de heer Van Seggelen toe te zenden. Tenslotte meldt de voorzitter dat het boek over de Heemstedse monumenten ietwat vertraagd is en in november zal worden aangeboden in plaats van op deze 15^e mei.
3. Dan komt het verslag over het jaar 2002 aan de orde, dat in "HeerlijkHeden" nummer 112 verscheen. Ook dit wordt door de aanwezigen goedgekeurd, met waardering en dankwoorden voor de secretaris.
4. De penningmeester heeft ook dit jaar hard gewerkt om de Jaarcijfers bijeen te brengen. Ze zijn in de laatste "HeerlijkHeden" weergegeven met een toelichting erop. Dit was kennelijk afdoende, want de enige discussie die naar aanleiding van de jaarcijfers ontstond ging over het nut van de VOHB website. Het Bestuur meent dat men hiermee in de vaart der volkeren goed meekomt. Voor drs. Van Seggelen is het een overbodig verschijnsel. De secretaris licht toe waarom het bestuur het ontwerp van de site aan een professioneel bureau heeft toevertrouwd (robuuste programmatuur) en dat het onderhouden verder een zaak is van "liefdewerk-oud papier".

5. De Kascontrolecommissie (heren Prins en Brand) brengt hierna verslag uit over haar controle van de boeken, bij monde van de heer G. Brand. De boekhouding is geheel in orde bevonden. De inspanningen van de penningmeester verdienen grote waardering. De commissie stelt dan ook voor, hem décharge te verlenen over het laatste boekjaar. Hetgeen onder hartelijke dank gebeurt.
6. Er wordt nu een vrijwilliger gezocht om de Kascontrolecommissie aan te vullen als nieuw lid. In plaats van de heer Prins moet echter de heer Brand de Commissie verlaten. Niet omdat hij al twee jaar heeft meegewerkt, maar omdat hij zich kandidaat heeft gesteld voor een functie in het Bestuur. De heer Prins is bereid, nog een jaar toe te voegen en dan is nu de vraag wie hem wil bijstaan. Al snel blijkt dat mevrouw J. Postma zich hiervoor beschikbaar wil stellen, waarvoor zij de hartelijke dank van het bestuur ontvangt.
7. De contributie: Het bestuur stelt voor, de contributie met 2004 op 14 euro te brengen. In de HeerlijkHeden is dit toegelicht. De kosten stijgen en dan voornamelijk bij de productie van de HeerlijkHeden, waar het grootste deel van de inkomsten in gaat zitten. De voorzitter merkt fijntjes op dat van het overige deel toch heel wat leuke dingen worden gedaan voor de VOHB leden. De meerderheid van de aanwezigen blijkt het eens te zijn met het bestuursvoorstel en dat wordt derhalve uitgevoerd.
8. Benoeming nieuw bestuurslid (verplaatst agendapunt): voorzitter Harm memoreert zijn 10-jarige inzet voor de vereniging (één van de redenen voor de Koningin om hem een lintje uit te reiken) en kondigt aan in 2003 hiermee te gaan stoppen. Derhalve moet er aanvulling in het Bestuur plaatsvinden.
De heer G. Brand is benaderd en stelt zich graag beschikbaar, zoals ook al in het kwartaalblad is gemeld. Nadat zich bij de Secretaris geen tegenkandidaten gemeld hebben wordt de heer Brand door het Bestuur voorgedragen. Hij stelt zich voor het front van de vergadering even voor: Slechts één jaar lid en direct al actief in de Kascontrolecommissie. Hij is geboren in Bloemendaal en heeft tevens in de Achterhoek gewoond. Na een Marine- en interim manager-carrière is hij sociaal actief als invaliden-buschauffeur op vrijwillige basis en HMZK suppoost. Hij verdiept zich nu graag in de plaatselijke historie. De kandidaat wordt met een krachtig applaus als nieuw bestuurslid geaccepteerd en neemt direct plaats bij de bestuurstafel. Later krijgt hij ter afsluiting ook zijn nieuwe VOHB badge.

9. De Rondvraag: Na een vraag van de heer Van Seggelen worden misverstanden opgeruimd over de vroegere plaatsaanduidingen van de begraafplaatsen in Haarlem-Noord: De begraafplaats bij de Kleverlaan ligt in het oude "Akendam", die aan de Vergierdeweg in "Noord-Akendam". Voorts meldt de voorzitter dat mede naar aanleiding van een VOHB-brief er discussie loopt over het behoud van de panden Raadhuisplein 27 en Raadhuisstraat 1 t/m 7 in Heemstede. Er is ook een vereniging voor het behoud van het dorpse karakter opgericht. Deze hield op 28 april jl. een discussieavond in aanwezigheid van zes leden van de gemeenteraad, die hebben geluisterd naar de argumenten. Tenslotte meldt hij dat er in het Historisch Museum Zuid-Kennemerland een tentoonstelling "Zand en Water" open is over de relatie Haarlem-Zandvoort. Dit is in het kader van het project "Land in Zicht". Folders zijn deze avond aanwezig en in hetzelfde kader ook voor de lezing van de heer Hans Krol over "De Buitenplaatsen van Heemstede" op 26 mei in de bibliotheek aldaar. De villa van het zoekplaatje in de laatste HeerlijkHeden blijkt pal tegenover het huis van de voorzitter te staan: Adriaan Pauwlaan 8. Mevrouw Zonderland-Peper wist de oplossing. Het pand staat enigszins verscholen in het geboomte en de kijkrichting in het plaatje maakte het ook niet makkelijk te herkennen.
10. Sluiting. Met dank voor de grote opkomst sluit de voorzitter de Algemene Ledenvergadering van de VOHB van 2003. Na de pauze hield mevrouw. Barbara Joustra een lezing over Huis te Manpad, die elders kort is samengevat

P.L.van Daalen

DE LEZING OVER "HET HUIS TE MANPAD" OP 15 MEI 2003.

Na de Algemene Ledenvergadering bleek de zaal van het Trefpunt te klein voor alle belangstellenden.

Er vond een verhuizing plaats naar de kerkzaal en die werd snel gevuld. Men kwam in grote getale om iets te horen over die buitenplaats aan de Herenweg, die we slechts kennen als een rustieke voorgevel, nog net te zien tussen statige bomen en twee charmante voorhuizen door.

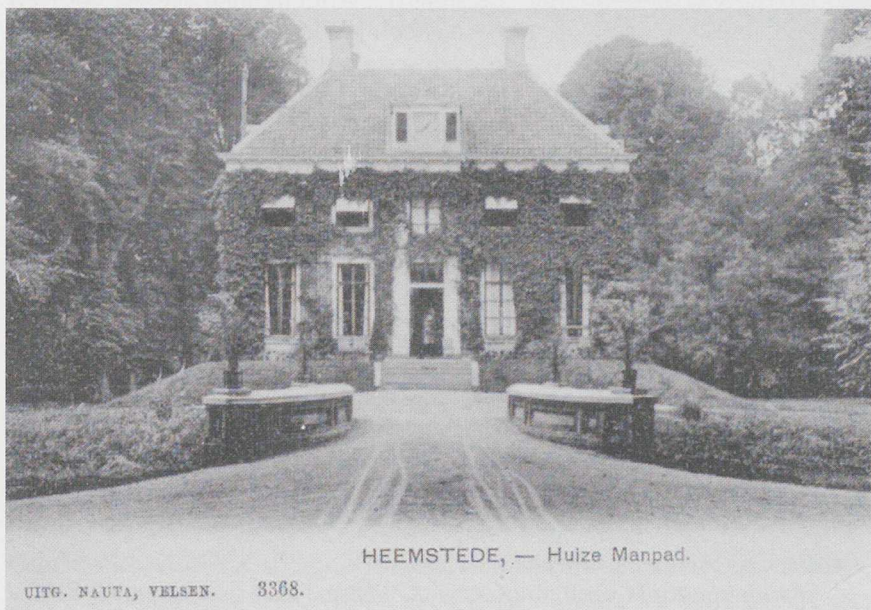
De homepage van de VOHB website toont al geruime tijd precies dit doorzicht.

Op deze avond werd ons dan ook een blik vergund op de structuur van het landgoed, op de ontwikkeling van de plattegrond van het huis en in enkele binnenvertrekken.

De kunsthistorica mevrouw Barbara Joustra heeft ons in haar lezing vlot door de historie van het landgoed en het huis gevoerd, in spatzuiver Nederlands en met een veelvoud van dia's.

Drs. Joustra heeft haar scriptie over het landgoed uitgewerkt tot een lijvig boek (171 pagina's) met haast evenveel illustraties met medewerking van mevrouw Mieke Wilminck en de heer Hendrick van Lennep. Haar lezing was al een samenvatting van het uitgebreide materiaal in haar boek; dit verslag is dus een samenvatting van een samenvatting en slechts bedoeld om u nieuwsgierig te maken.

Het beste is het boek aan te schaffen, dat voor € 15 wordt aangeboden. Voor de VOHB leden lag het in de beide bibliotheken en raadhuisen tot eind juni a.s. te koop voor € 11 met inlevering van de gele bon uit HeerlijkHeden 116.

Hoewel één van de vroegere eigenaren er genoegen in schiep, het huis als overblijfsel van een groots kasteel te beschrijven, is het huis niet erg vaak van vorm veranderd. Oorspronkelijk stond er langs het Manpad een kleine boerderij. Later is hier omstreeks 1640 iets naar het zuiden een groter huis geplaatst. De indeling werd in het midden van de 18^e eeuw veranderd, het huis werd opgevijseld (!) en er kwam een groot stuk aan de achterkant bij. Zo kon men leven zoals het in een rijke buitenplaats betaamt, met een grote ontvangstzaal, vele vertrekken en ruimte voor uitgebreid personeel. Wie de zijgevels bekijkt ziet een sprong in de gothoogte, waar het toegevoegde deel begint.

Het Manpad is een vroeg voorbeeld van een classicistische buitenplaats, waar huis en tuin in strikte samenhang werden ontworpen. Zelfs elementen uit het interieur, zoals bepaalde vormen en decoraties, vindt men herhaald in de tuin.

De fraai getekende ontwerpen voor het grote terrein laten moestuinen, bospartijen, parterres en haagjes zien. De tuin werd in circa 1720 doorgetrokken tot aan de nieuwe Leidsevaart.

Tenslotte worden we vergast op de bijzondere schilderingen op de wanddoeken in de eetkamer. Ze stellen allerlei lieflijke scènes voor en lijken uitzicht te bieden op een arcadisch landschap. Ten behoeve van de vinkenvangst werd de wind goed in de gaten gehouden: boven een deurkozijn zit een wijzerplaat die door een verbinding met de vaan op het dak de windrichting aangeeft.

En zo blijken we op deze avond toch al van vele details van huis en tuin kennis genomen te hebben, dankzij mevrouw Joustra's heldere toelichting. Nu het boek nog!

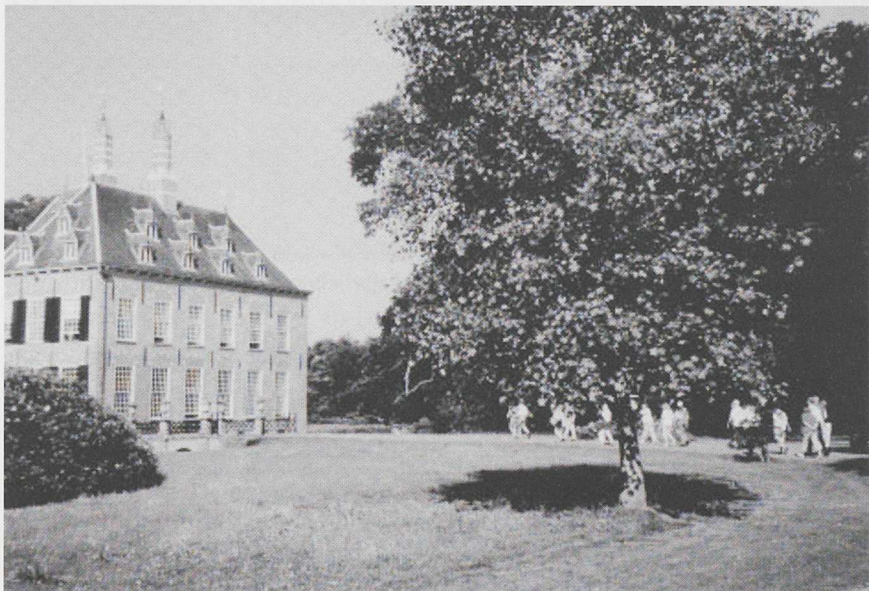
P.L. van Daalen

VOHB'S JAARLIJKSE EXCURSIE - KASTEEL EN BUITENPLAATSEN

De 31^e mei 2003 begon als een zeer zonnige dag en dat bleef 'ie. 's Morgens om 9 uur verzamelden de deelnemers van de jaarlijkse VOHB excursie zich op het Heemstedse Raadhuisplein waar een glimmende touringcar op hen wachtte. Er heerste zoals gewoonlijk een soort schoolreisjessfeer, want de gezichten zijn vrijwel allemaal bekend. Deze VOHB leden lijken zich blindelings voor elke jaarexcursie op te geven in het vertrouwen dat het programma veel moois te bieden heeft.

Ook dit jaar werd er een route vastgesteld, stonden vier verschillende stopplaatsen gereserveerd en dat moest allemaal op die éne dag. Een heel karwei om het allemaal op elkaar af te stemmen. Eén van die stopplaatsen, Clingendael in 's-Gravenhage, is zelfs maar enkele weken per jaar open, dus de evenementencommissie (Anja Kroon en Marisca van der Eem) moest goed mikken.

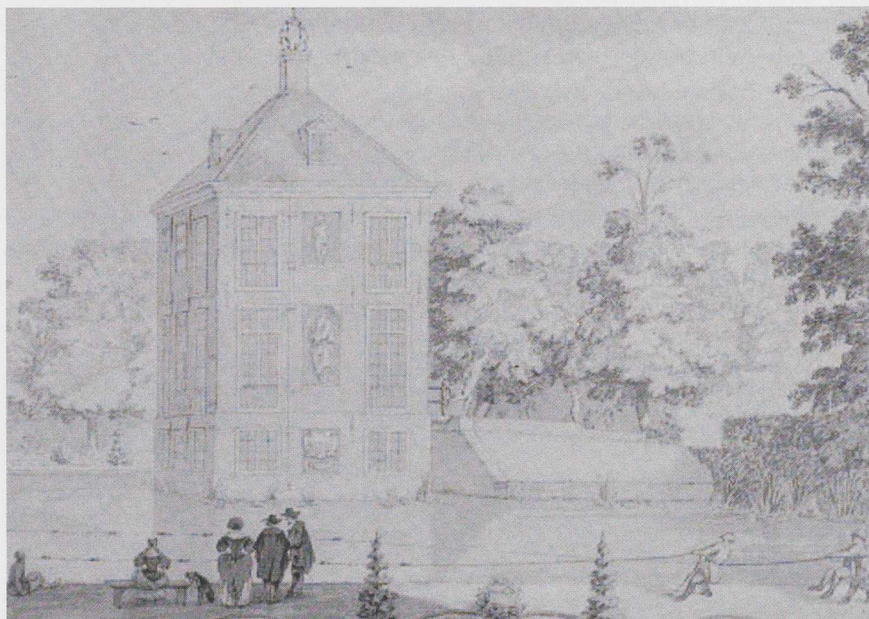
Het vertrouwen van de deelnemers bleek terecht: het was een heerlijke dag.

VOHB-leden op weg naar kasteel Duivenvoorde (foto Marisca v.d.Eem)

Dit verslag is natuurlijk enkel een samenvatting. Op de VOHB website staan de foto's.

De eerste stopplaats was bij kasteel Duyvenvoorde in Voorschoten. Sinds de 12^e eeuw stond op deze strandwal een donjon (versterkte woontoren) met een gracht eromheen. In de 17^e eeuw werd het kasteel eromheen gebouwd dat we nog steeds kunnen bewonderen. Het is uniek dat dit bezit nooit verkocht is. Steeds ging het door

Constantijn Huijgens met vrienden op Hofwijck op een tekening uit circa 1675

vererving in andere handen over. We zien hier achtereenvolgens de families Van Wassenaer, Steengracht en Schimmelpenninck van der Oye. In de 19^e eeuw werd het park in de Engelse stijl her-ingericht door J.D. Zocher jr. waarbij enkele elegante bruggetjes zijn geplaatst. Na een aantal eeuwen als zomerverblijf diende het kasteel vanaf 1912 als permanent woonhuis. In 1965 bracht Jonkvrouwe Ludophina het kasteel en het landgoed onder in een stichting, na een grondige restauratie. En daarmee werd het voor het publiek (en trouwerijen) opengesteld. Dus ook voor de VOHB.

We kwamen binnen in de grote fraai gedecoreerde hal, waar we welkom werden geheten door Arend Slot en de gidsen Alma en Carolien. Na vijf kwartier hadden we vrijwel alle openbare vertrekken gezien en waren we zeer onder de indruk van de verzamelde kunst, de wanddecoraties, de rijk gestucte plafonds en de enorme tapijten. Elk voorwerp heeft zijn verhaal en de gidsen strooiden met feiten en jaartallen. Ook was er een aantal plattegronden van het park en een maquette te zien.

In de 'museum kamer' boven is dit seizoen een tentoonstelling te zien: 'Boeken van Stand' op Duivenvoorde; schatten uit een kasteelbibliotheek'. Zie website: www.kasteelduivenvoorde.nl

We moesten veel verwerken en zakten vermoeid in de terrasstoelen bij een welverdiend kopje koffie.

Een andere buitenplaats vonden we in 's-Gravenhage, even noordelijk van de Alkenmadelaan: Het eeuwenoude Clingendael. Ook hier een herenhuis, dat echter voor bezoekers gesloten is (er huist een Instituut voor vredesvraagstukken). Dit park is eveneens door Zocher ontworpen. Sommige bomen zijn wel 150 jaar oud. Het park kwam in 1954 in het bezit van de gemeente en is sindsdien toegankelijk voor het publiek.

De Japanse tuin is daar een bijzonder deel van, dat slechts enkele weken per jaar wordt opengesteld. Marguérita Baronesse van Brienen maakte begin 20e eeuw een reis naar Japan en bracht lantaarns, stenen en een tuinhuis mee om deze tuin in te richten. De meeste reisgenoten stapten hier dus direct op af.

Nadat gebleken was dat we niemand in het grote bos waren kwijtgeraakt gingen voor de lunch naar Voorburg, waar we de derde buitenplaats zouden bezoeken. In het begin van de middag betraden we het landgoed Hofwijck, het geraffineerd aangelegde zomerverblijf van Constantijn Huygens, de secretaris van o.a. Stadhouder Frederik Hendrik in de 17^e eeuw. Het gehele park is volgens strenge geometrische verhoudingen ontworpen. De lengte en breedte van het huis vormden de eenheid en alle lanen en vijvers hadden maten die daarvan een veelvoud waren. De lijnenverdeling in het landgoed suggereerde het menselijk lichaam, met het huis natuurlijk als hoofd. Helaas is er door moderne ontwikkelingen een grote taartpunt van het landgoed afgesneden. In het noorwestelijk deel kwam er een liftenfabriek. Op het stuk waar nu NS-station Voorburg ligt was de overtuin waar zich

een heuvel met uitzichttoren bevond.

In het vierkante huis kregen we koffie, rondleiding en uitgebreide toelichting. De veelzijdige Huygens kwam hiermee goed uit de verf: politicus, muzikant, componist, dichter en kunstkenner. Voor het huis en het park tekenden Pieter Post en Jacob van Campen. Opvallend voor menig voorbijganger zijn de grisailles in de vier gevels van het huis, die van een afstand op standbeelden lijken. De schaduwen zijn inderdaad suggestief. In het huis lopend konden we ons voorstellen hoe aangenaam Huygens zijn gasten hier kon onderhouden, met het riviertje de Vliet vlak achter het huis, de lommerrijke wandelpaden, de waterpartijen in het park, boogschieten, kegelen, muziek en gedichten van de gastheer.

Sinds 1914 is het landgoed eigendom van de Vereniging Hofwijck, dat er in 1925 een museum van maakte. In 1978 volgde herstel van het huis en een schetsmatige restauratie van het park. Gelukkig kunnen wij er nu zo net zoveel van genieten als de gasten van Constantijn en later zoon Christiaan Huygens. En daarmee compleeteerde de VOHB Evenementencommissie het succes van deze zonnige excursie.

P.L. van Daalen

DE VOHB BEZIG BUITEN HET JAARPROGRAMMA.

In 2003 merken we ineens dat ook zonder het in het programma op te nemen, de Vereniging op diverse terreinen actief is en een bijdrage levert. Op de website was één en ander al gemeld.

- 350 jaar Bennebroek

In de aanloop van het grote feest is de Vereniging direct betrokken geweest in de Feestcommissie voor het verzamelen van ideeën en de voorbereidingen. Tevens leverde de VOHB allerlei afbeeldingen voor de tentoonstelling in het raadhuis: "Van hondenkar tot supermarkt". VOHB-lid Maarten Verkaik onderhield een groot gezelschap over de geschiedenis van de Hervormde Kerk (overigens wél een deel van het jaarprogramma). Ook werkte hij mee aan de folder voor de expositie. In het aprilnummer van "HeerlijkHeden" besteedden de schrijvers van

de VOHB uiteraard veel aandacht aan de Bennebroekse geschiedenis. Tenslotte stond de VOHB tijdens de gezellige "Vrijetijdsbeurs Bennebroek" met een kraam in het gras temidden van een kleurrijke verzameling hobbyclubs en stichtingen. Men kon bij de VOHB-kraam allerlei publicaties kopen en zich als lid aanmelden. Heel wat VOHB brochures werden meegenomen.

- Land in zicht

In het kader van dit Noord-Hollandse initiatief hebben twee VOHB bestuursleden zich aangeboden om een avondlezing te houden. Vice-

voorzitter Hans Krol sprak op 26 mei voor een volle zaal in de Openbare Bibliotheek van Heemstede over de talrijke buitenplaatsen die Heemstede gekend heeft en hij ging natuurlijk in detail in op de herenhuizen en parken die we nog in de gemeente hebben.

Op 25 juni hield Voorzitter Frans Harm bij kaarslicht een lezing over het verdwenen Wijkermeer. Een uniek onderwerp, want daarover is nog weinig gepubliceerd, en in een unieke locatie: De Ruïne van Brederode. Op beide avonden was de toeloop aanzienlijk

en gezien de vele vragen genoten deze onderwerpen grote belangstelling bij de mensen.

- Groenendaal's Historie

Bezoekers van het tentoonstellingsgebouwtje Ecodroom bij de Kinderboerderij kunnen de geschiedenis van het landgoed en wandelbos Groenendaal langslopen, begeleid door fraai vogelgekwetter uit een luidspreker. Daar blijkt veel materiaal vanuit het VOHB archief te hangen en er liggen twee jaarstenen ("Anno" en "1852") van de Belvédère, die tot de verzameling van de vereniging behoren. Er hangen verscheidene plattegronden en de tientallen historische foto's, feestprogramma's en zelfs oude prijslijsten van het Verversingshuis. Alle historische elementen van het park komen aan bod: Groenendaal met zijn koepel, Meer en Berg, de Waterpomptoren, de Walvisbank en de Schelpen-nis. We krijgen mede dankzij de VOHB zo een zeer complete indruk van de groei van het landgoed (o.m. dankzij de families Hope en Van Merlen) en van de verwerving en de ontwikkeling ervan als Heemsteeds gemeentebezit.

- Expositie Amsterdamse Waterleidingduinen

Ofschoon geen activiteit van de VOHB attenderen we onze leden ten slotte gaarne op de expositie "Van nul tot nu, 2000 jaar historie van de Amsterdamse Waterleidingduinen". Deze tentoonstelling is gemaakt in het kader van 150 jaar openbare drinkwatervoorziening in Amsterdam en belicht de vele facetten van de historie van het duingebied en de waterwinning in 1853 begonnen is. De expositie is gemaakt door de Historische Werkgroep Amsterdamse Waterleidingduinen, in goede samenwerking met Gemeentewaterleidingen Amsterdam (vanaf heden: Waterleidingbedrijf Amsterdam),.

Te zien in Bezoekerscentrum "De Oranjekom", 1^e Leyweg te Vogelenzang (bij ingang Oase aan de Vogelenzangseweg). Van 1 juli tot en met 30 oktober 2003, op zaterdag en zondag van 9 – 17 uur, op dinsdag, woensdag en onderdag van 9.30 tot 16 uur. Een bezoek is de moeite waard.

P.L. van Daalen

CURSUSSEN IN HET RIJKSARCHIEF TE HAARLEM

In het Rijksarchief aan de Kleine Houtweg 18 te Haarlem

Worden in het najaar 2003 een aantal cursussen gegeven:

Notariële archieven

Archieven van notarissen bevatten een schat aan gegevens voor historisch en genealogisch onderzoek. In de cursus komen de verschillende soorten akten aan de orde. Tevens zal aandacht worden besteed aan de unieke index op het notarieel archief in Noord-Holland. De cursus bestaat uit twee lessen. De tweede les is een praktijkles waarbij de deelnemers met originele archiefstukken aan de slag gaan.

datum: **zaterdag 4 oktober en**

zaterdag 11 oktober 2003

tijdstip: 11.00- 13.00 uur

kosten: € 20,-

Gevangenen en rechtbankarchieven

De informatie over veroordelingen van verdachten en gevangenen in Noord-Holland liggen opgeslagen in het Rijksarchief in Noord-Holland. Aan de hand van praktische voorbeelden wordt u in twee lessen geleerd wat er van rechtszaken en gevangenisbewaard is gebleven is en hoe u de informatie kunt vinden. De cursus bestaat uit twee lessen.

datum: **zaterdag 25 oktober en**

zaterdag 8 november 2003

tijdstip: 11.00- 13.00 uur

kosten € 20,-

Inschrijving:

U kunt zich voor deelname aan een cursus schriftelijk, telefonisch of per e-mail opgeven bij: het bureau van Museaal en Historisch Perspectief Noord-Holland : mw. Jeanne Helling.

adres: postbus 5348, 2000 GH Haarlem. Telefoon: 023- 5531498;

e-mail: helling@mhp-nh.nl

THEMADAG NOTARISSEN EN NOTARIËLE ARCHIEVEN IN HEDEN EN VERLEDEN

Het Rijksarchief organiseert op **zaterdag 6 september** een themadag over **notarissen en notariële archieven in heden en verleden**. **Tijdstip: 10.00-16.00 uur**

Al vijftig jaar wordt er in het Rijksarchief gewerkt aan een **index op de notariële archieven** van Noord-Holland ca 1567-1811 [m.u.v. Alkmaar, Amsterdam, Haarlem en Hoorn].

Het archief van de **notarissen van Heemstede** tot 1812 is ook toegankelijk via onze index. U kunt gratis grasduinen in deze index op het Rijksarchief. (van dinsdag tot en met vrijdag: 9.00- 15.00 uur).

Op deze themadag zijn diverse instellingen met informatie (onder andere Utrechts archief, Centraal Bureau voor Genealogie, archief Bergen op Zoom, Gemeentearchief Rotterdam, Ons Erfgoed, Meertens instituut, project woonomgeving, antiquariaat Van der Steur). Een folder met nadere informatie is beschikbaar.

Er vinden ook lezingen plaats over heden en verleden. Bijvoorbeeld een lezing van Pieter Biesboer van het Frans Halsmuseum over zijn onderzoek in notariële archieven (boedelinventarissen) naar het Haarlemse kunstbezit 1572-1745.

Tevens houdt een notaris een lezing over de **wijzigingen** in het **nieuwe erfrecht** sinds 1-1-2003.

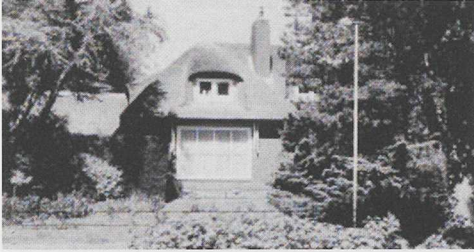
De studiezaal is deze dag gesloten voor onderzoek.

De toegang is gratis.
Tijdstip 10.00-16.00 uur

Info: Annabella Meddens: 023-5172709 of
ameddens@noordhollandsarchief.org

OPLOSSING ZOEKPLAATJE

In het vorige nummer (116) drukten we op bladzijde 112 een ansichtkaart af met daarop de afbeelding van een huis, Villa "de Boschhoeve", waarvan de redactie niet kon achterhalen waar dat in Heemstede zou

moeten staan. Wij vroegen de lezers ons te laten weten waar dit huis – als het nog bestond – te vinden was.

Al binnen een paar uur nadat het blad bij de leden in de bus was bezorgd werd ondergetekende gebeld door mevrouw A.Zonderland-Peper

uit Aerdenhout, die precies wist waar het huis staat Adriaan Pauwlaan 8. Nota bene tegenover het huis waar ik al bijna 30 jaar woon (op nummer 7). Op mijn aanvankelijke aarzeling, omdat ik niet kon geloven dat ik dat zelf niet zou hebben ontdekt, reageerde zij overtuigend door mij te vertellen dat zij vele jaren als meisje Anke Peper op Adriaan Pauwlaan 5 had gewoond en op nummer 8 regelmatig ging spelen bij haar oudoom en tante van moederskant. Dat was dus duidelijk. Bovendien had haar vader, die architect was, nog een stuk aan het huis gebouwd. De afgedrukte foto – vrijwel zeker al van voor W.O.II – geeft het huis weer in een volledig open ligging, terwijl het nu aan de rechterkant helemaal schuil gaat achter dichte begroeiing, zodat het er nu heel anders uitziet. Als illustratie hiervan drukken wij een foto af van mei dit jaar. U kunt dan even vergelijken. Het raadsel is in ieder geval opgelost.

F.Harm

NIET MERLENHOVEN, MAAR GEZICHT VANAF DE IJSBAAN AAN DE WAGNERKADE

Naar aanleiding van HeerlijkHeden nummer 116 en de daarin geplaatste foto van grazende paarden en pony's (bladzijde 110), moet ik na uitvoerige beschouwing concluderen dat deze foto niet genomen kan zijn van wat nu de woonwijk Merlenhoven is. Van daaruit gezien

zou de watertoren links van de Hageveld-koepel moeten staan. Het kan ook geen spiegelafdruk zijn, want dan vallen de schaduwen zodanig dat er van noorderzon sprake zou moeten zijn.

Dus is mijn conclusie: de foto is correct afgedrukt, maar is gemaakt vanaf de weilanden ten oosten van de Wagnerkade. Rechts van de watertoren zien we de gashouders van de (toen) gemeentelijke gasfabriek. Links van de toren, in de verte, de meelfabriek (thans ruïne) naast het Cruquijsgras.

Graag verneem ik te zijner tijd of u mijn zienswijze kunt delen.

A.J.M.Hermans (Heemstede)

De heer Hermans heeft helemaal gelijk, daarom nu een foto van Merlenhoven voor de bebouwing. Op deze Ansicht staat op de achterzijde 'Ponyweide "Van Schie"'. Op de achtergrond een deel van de jachthaven en tribune van RCH.

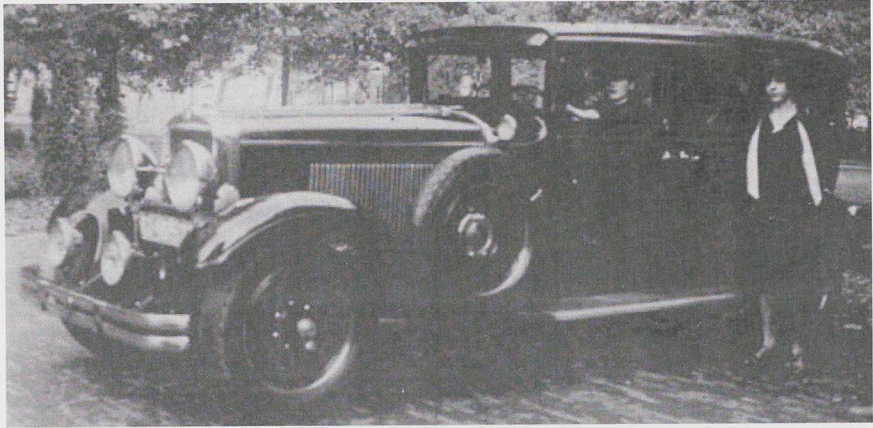
EEN VERGETEN BOUWER: HENDRIK BROUWER

Graag wil ik reageren op een artikel over mijn vader dat drie jaar geleden in dit kwartaalblad is gepubliceerd (nummer 104 van april 2000) en waar ik pas onlangs door een toeval op ben geweest. Het artikel gaat over de man die het aanzicht van Heemstede mede veranderde, met als titel: : Een vergeten bouwer: "Hendrik Brouwer (1894-1940)". Die man, mijn vader, was voor mij een door familieomstandigheden onbekende Brouwer. Ik ben daarom erg blij en verrast met het gepubliceerde artikel en de informatie die ik hierin voor het

eerst over mijn vader kon lezen.

De heer Krol schrijft in zijn bijdrage dat Hendrik Brouwer als *selfmade* huizenbouwer en exploitant in de jaren twintig en begin jaren dertig van de vorige eeuw, één van de personen is geweest die het aantrekkelijke hedendaagse gezicht van Heemstede mede heeft helpen realiseren. Dit door de bouw van tussen de 500 en 600 huizen op verschillende locaties binnen deze gemeente. Vaak voor eigen rekening, doch ook met geleend geld waardoor hij zich binnen tien jaar tot gefortuneerd zakenman wist op te werken. De crisisjaren maakten ech-

ter aan alle successen en ambities vroegtijdig een einde. Hij ging failliet en overleed op 56 jarige leeftijd in oktober 1940.

Mijn moeder was de tweede vrouw van de jonge weduwnaar Hendrik Brouwer. Zij kreeg met hem een dochter en een zoon en werd stiefmoeder van de drie dochters uit het eerste huwelijk van Hendrik Brouwer. In 1935 werd het huwelijk ontbonden waarna mijn moeder met haar twee kinderen in Doetinchem een nieuw bestaan heeft opgebouwd. Ik was op dat moment pas vijf en heb nadien van mijn moeder en haar familie vrijwel niets meer over mijn vader en zijn verleden vernomen.

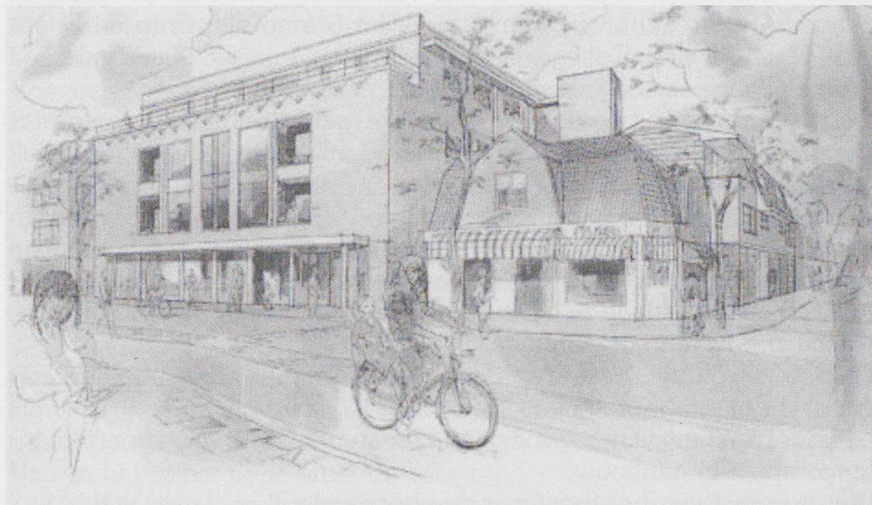
Na het overlijden van mijn moeder heb ik de twee bijgaande foto's van mijn vader gekregen. De één betreft een foto uit mijn vaders goede tijd. De foto heeft betrekking op hetgeen de heer Rekoert in het artikel zich nog van mijn vader weet te herinneren. Hij wist te vertellen dat de kinderen van Hendrik Brouwer per limousine door een particulier chauffeur naar de Bosch en Hovenschool werden gebracht. Die herinnering kan ik met deze foto bevestigen.

Door toeval en niets wetende van mijn vaders achtergrond in deze regio ben ik 45 jaar geleden in Haarlem komen wonen. Sinds enkele jaren woont mijn zoon met zijn kinderen zelfs in Heemstede. Door het gepubliceerde artikel heb ik kennis gemaakt met mijn vader en zijn historisch belang voor de gemeente.

Ik kijk nu met andere ogen naar Heemstede en mijn vader.
Hiervoor veel dank.

Hendrik Brouwer (Haarlem)

TOEN EN NU: MINERVA THEATER

Nieuwbouw Minervaproject

Heemstede werd in 1951 opgestuwd in de vaart der cultuurvolken door de vestiging van het Minerva Theater aan de toen nog dorpse aanzien van de Binnenweg. Ook al lagen Haarlem en Amsterdam dichtbij, voor het bezoeken van kunstactiviteiten Heemstede zou niet langer Heemstede zijn als het niet over een eigen theater beschikte. De heer P.A.M. Hoogeveen was hiervan een warm voorstander en hij werd eigenaar-exploitant van dit theater.

Op woensdag 13 juli 1951 werd te half vier door de achtjarige Lex Hoogeveen, op zijn vrije woensdagmiddag, de eerste steen gelegd. Waarnemend burgemeester Van Lent hield een toespraak 'waarin hij uiting gaf aan zijn vreugde, dat het culturele centrum voor zijn gemeente... er nu toch eindelijk zou komen.' In "Boekenrode" werd in aanwezigheid van de wethouder en architect Ir. Harreveldt het glas geheven.

Op donderdag 20 december 1951 volgde de officiële opening door burgemeester mr. ridder Van Rappard. Op deze winteravond reden veelal zwarte Fords en Chevrolets af en aan en spoedden de genodigden in avondkleding gestoken de stemmige hal in .

Tijdens de Gala-Openings-Voorstelling werd de film 'De Koningin en

het Boefje' vertoond met in de hoofdrollen Irene Dunne en Alec Guinness.

Naast filmvoorstellingen werd een volwaardig cultureel programma geboden. Optredens van Wim Kan, Wim Sonneveld, Snip en Snap, The Dutch Swing College Band, toneel en muziek, waaronder de Wiener Sangerknaben, stonden op het programma.

De programmering haalde de landelijke pers doordat burgemeester Van Rappard een voorstelling verbood met een gevoelig politiek thema.

Na zeventien jaar moest op 6 november 1968 het theater zijn deuren sluiten wegens teruglopende belangstelling. Als reden werd gegeven de zuigkracht van de televisie in de huiskamers.

In het theater vestigde zich De Lemel Plastic Industrie, die geluidstechnische producten vervaardigde.

Daarna betrok de IJzerwarenhandel van Van Zuijlen het pand en een sportschool.

In de bovenbouw van het voormalig theater is thans een appartementencomplex in aanbouw.

Wat nog rest van het theater is de voorgevel.

Het appartementencomplex dat daarachter is gelegen bestaat uit dertien appartementen onder architectuur van Plan Architecten te Haarlem.

Als makelaar treedt op Mooijekind Vleut te Haarlem.

Voordat het Minerva Theater werd gebouwd stonden op die plaats lage eengezinswoningen aan de destijds nog zeer sober ingerichte Binnenweg.

De winkelstand was toen nog bescheiden en zou aan het eind van de vorige eeuw uitgroeien tot een veelzijdig en uitgebreid assortiment. Daarnaast verrezen in de laatste vijf jaar appartementencomplexen met een directe bereikbaarheid van het winkelcentrum.

Dat lijkt weer wat op de oude situatie waarin wonen en inkopen doen in de eigen woonbuurt aanwezig zijn.

Hans Krol, actief

Hans Krol heeft zijn werkzaam leven beëindigd, voor wie het geloven wil. Officieel dan wel maar natuurlijk blijft hij actief op allerlei terrein. Niet in het minst voor onze Vereniging.

Zelf heb ik jarenlang kunnen profiteren van zijn enorme kennis op het gebied van de historie van Heemstede. Voor mijn rubriek Toen en Nu was en is hij een belangrijke vraagbaak.

Het labyrint van de zolder boven de bibliotheek kent hij als geen ander. Ik denk dat hij er 's nachts de weg nog weet en bovendien precies de ladekast weet te vinden waar de betreffende gegevens zijn opgeslagen. Onze samenwerking is sinds lange tijd.

Op deze foto twee 'oudere jongeren' in de bibliotheek aan de Kerklaan. Toen stelde Hans de ruimte al beschikbaar voor bijzondere evenementen binnen Heemstede.

Hier staat een expostiewand van het 100-jarige Meer en Bosch, voorjaar 1982. Op de foto van links naar rechts, Hans Krol, ondergetekende, die toen coördinator was van de 100-jaarviering met aansluitend een nationale epilepsiecampagne.

Verder Prof. van 't Klooster bestuursvoorzitter van Meer en Bosch en de toenmalige burgemeester van Heemstede van den Bosch.

Zowel de Vereniging als ikzelf hopen nog jarenlang gebruik te kunnen maken van Hans' kwaliteiten en kennis van zaken.

Ceus Peper

OPROEP UIT PUTTERSCHOEK

Tijdens de Watersnoodramp van 1953 hebben zowel de Gemeente als de bevolking van Heemstede op grote schaal hulp verleend aan de inwoners van het dorp Puttershoek. Tot de vele acties die in Heemstede werden gehouden behoorde o.a. de verkoop van tegeltjes, asbakken, bonbonschaaltjes en lepeltjes.

De Stichting Oud-Puttershoek heeft in haar verzameling (naast foto's en diverse publicaties) wel een tegeltje en een asbak, maar helaas geen bonbonschaaltje en geen lepeltje. Op alle artikelen stonden de gemeentewapens van beide gemeenten en de tekst "Watersnoodramp 1953".

Onder de lezers van dit blad zullen er ongetwijfeld zijn die laatstgenoemde objecten in hun bezit hebben en er misschien afstand van willen doen.

Wij willen ze graag van u overnemen!

Ook voor andere voorwerpen, publicaties e.d. die hierop betrekking hebben houden wij ons aanbevolen. Uw reacties worden met belangstelling tegemoet gezien door de heer Hoogvliet (voorzitter van de Stichting Oud-Puttershoek). Telefoon 078 676 2854.

Post Scriptum

Het archief van de V.O.H.B. beschikt ten aanzien van de watersnood in Puttershoek van 1953 ook enkel over de gedenktegels en asbak. Ook hier ontbreken het lepeltje en de bonbonschaal.

H.K.

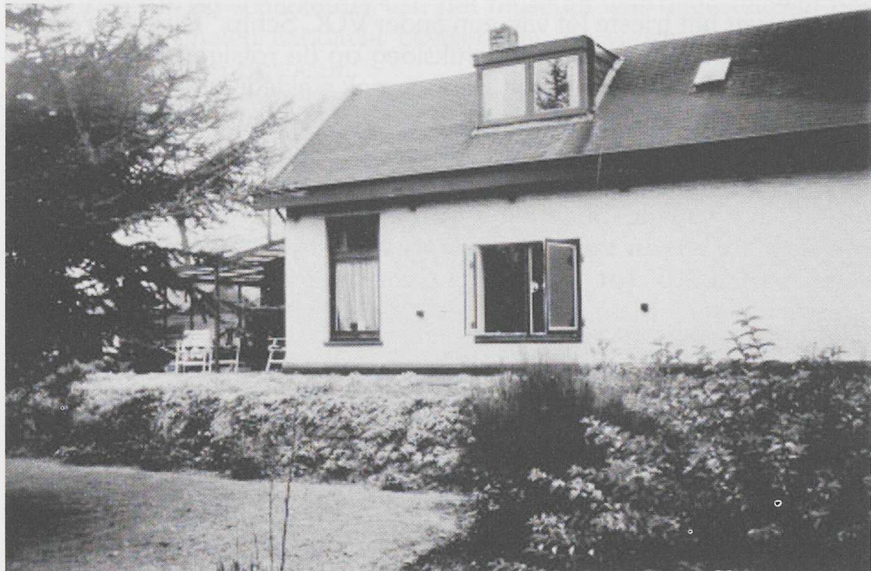
FAMILIE MOUNIER UIT BENNEBROEK

Ik ben op zoek naar gegevens over mijn grootouders en hun kinderen. Zij kwamen in 1911 naar Bennebroek met 4 kinderen. Eén daarvan was mijn vader. Het gaat over de familie Charles Jacobus (Koos) Mounier. Zijn er nog Bennebroekers die zich dit gezin herinneren? Mijn opa werkte bij de Y.S.M., de tegenwoordige N.S. Ik zou er heel blij mee zijn wanneer iemand zich nog iets weet te herinneren.

Mevrouw Lieselotte Peys-Mounier, R.Slanskystraat 10, 2033 AH Haarlem. E-mail: strikebal@hotmail.com

VARIA HEEMSTEDIANAE DEEL 1.

Door de heer T. Kroft is het VOHB-bestuur attent gemaakt op 2 voormalige **spoorwachterhuisjes**, gelegen aan de Leidsevaartweg 79/81. Geen halte, maar omstreeks 1875/1876 gebouwd ten behoeve van onderhoud/opslag en bewaking van de spoorlijn Haarlem-Leiden vice versa. De vanaf de straat weinig opvallende maar karakteristieke pandjes tussen weg en spoorbaan zijn nog eigendom van de Nederlandse Spoorwegen Beheer Vastgoed. Hieraan is sinds omstreeks 15 jaar geen onderhoud meer gepleegd. Ze zijn thans verhuurd. In de loop van de tijd zijn talrijke spoorwachterhuisjes in ons land afgebroken. Vanwege hun historische betekenis wordt nagegaan of toekomstige bescherming via een monumentenlijst tot de mogelijkheden behoort. Aan de spoorweg Haarlem-Leiden, historisch de tweede na Amsterdam-Haarlem vice versa (1839), zijn overigens nog vergelijkbare spoorwachterhuisjes te vinden in Haarlem en Hillegom. Verder in Bennebroek/Vogelenzang, nabij de Bekslaan, wat groter gebouwd, vermoedelijk voor een vroegere medewerker van hogere rang. Als uitgave van de jubilerende Heemstedse Kunstkring verscheen een boek over **50 jaar cultuur en kunst in Heemstede**.

Geschreven door journalist Ko van Leeuwen is deze publicatie, een "must" voor iedere rechtgeaarde Heemstedenaar, voor 15 euro verkrijgbaar bij Blokker's Boekhandel.

Op 1 februari jongstleden vond in Puttershoek (tegenwoordig gemeente Binnenmaas) een herdenkingsbijeenkomst plaats precies een halve eeuw na de watersnoodramp. Naar aanleiding hiervan schreef gemeentevoorlichter Cees Raateland een brochure "**Heemstede helpt Puttershoek**". Daarvan zijn voor belangstellenden nog enkele exemplaren beschikbaar.

Hageveld, dat evolueerde van kleinseminarie tot atheneum (met Latijn), bestaat al 185 jaar, en is daarvan 80 jaar in Heemstede gevestigd. De actieve Stichting Reünisten Hageveld is er in geslaagd voor het vijfde jaar in successie een **Jaarboek** uit te geven. **2002**, verschenen in 2003, bevat verscheidene interessante bijdragen. O.a. een levensbericht over de laatste legendarische regent de Zeeuw dr. C.J.Henning en een vraagesprek met de in Heemstede woonachtige zoon van de architect van Hageveld. Door de Hopman Interheem Groep is een **kalender 2003** uitgegeven met citaten en kleurenfoto's van Hageveld. In het stijlvolle voorgebouw zal binnen afzienbare tijd worden gestart met de realisatie van 55 luxe appartementen.

De heer J.v.d.Reep uit Voorschoten publiceerde in eigen beheer: "**Hillegom en de V.O.C.**". Daarin zijn ook allerlei gegevens opgenomen over het trieste lot van een ander VOC Schip "**Bennebroek**", dat in 1713 bij een noodweer stuksloeg op de rotsige kust van Zuid-Afrika. De heer Rob Hinse uit Bennebroek stelde in een oplage van 1 (te raadplegen in VOHB-archief) een bundeltje samen over de **Auto-industrie te Heemstede**. Met name van Maus Gatsonides, wiens Gatso-fabriek was gevestigd op het adres Zandvoortselaan 131.

Als uitgave van de Stichting ReCreatief Fietsen kwam een nieuw boekje uit "**Fietsen vanuit Heemstede; negen fietsroutes variërend van 17.5 tot 78 km**". Over de routes zelf kan ik geen uitspraak doen, maar wel dat de "historische" teksten nogal wat onjuistheden bevatten.

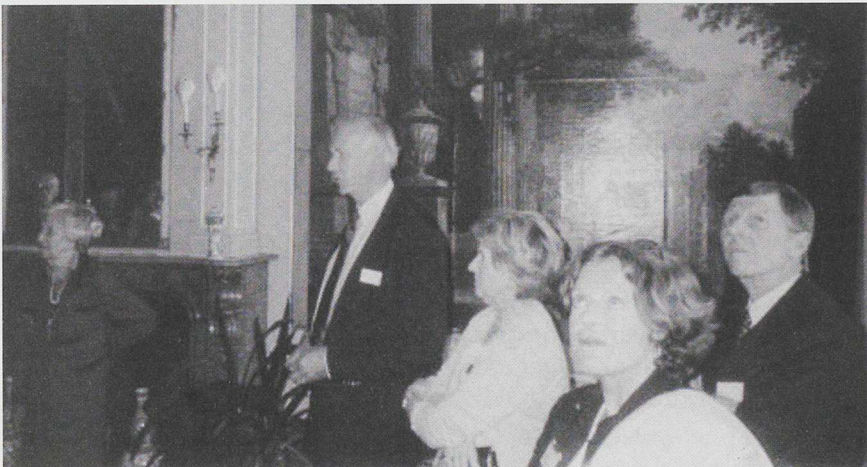
VOHB-lid mr.R.Everard wees ons op een documentaire "Onderduik-kinderen", op 4 mei op Ned. 1 uitgezonden door het Humanistisch Verbond. Daarin komt mw. Hanneke Everard voor ten tijde van W.O.II gehuwd het jan Philip Thierry de Bye Dölleman en woonachtig op het adres **Lieven de Keylaan 1**. De film is door ons op videoband opgenomen.

In nummer 91 (januari 1997) van ons tijdschrift heb ik een overzicht

gegeven van "**Heemstedse en Bennebroekse Olympiërs (1908-1996)**". De heer Ton Bijkerk, medeauteur van het "Gouden Boek van de Nederlandse Olympiërs" (1996), is momenteel bezig met een appendix en heeft ons ten aanzien van Heemstede nog op de volgende deelnemers gewezen: 1) Jan Bouwman (geboren in 1935) was destijds lid van HPC, en deed mee aan de vrije slag-series op de O.S. van 1960; 2) Joke Dierdorp, roeister in de Nereus dames-acht, heeft in 1976 deelgenomen. Zij woonde destijds op het adres Bronsteeweg 17 en tegenwoordig te Amstelveen; 3) Karin Abma, die samen met Joke Dierdorp in de acht roeide in Montréal woont thans in de Paulus Potterlaan te Heemstede en is lerares basisonderwijs; 4) Simon Willem Korver woont in de Reggelaan en nam in 1972 als zeiler (FlyingD-10) deel aan de Olympische Spelen van 1972.

De Tulipa 'Kees Nelis' is met 5 andere tulpensoorten opgenomen op een kunstkaart van 'Art Unlimited' Amsterdam op een foto van Martijn Teijink met als onderschrift "Ik kon niet kiezen".

Bij Christie's in Amsterdam en Londen zijn op 13 mei en 11 juni 233 aan de directe nazaten teruggegeven "oorlogs-kunstvoorwerpen" geveild, afkomstig uit het bezit van de familie **Gutmann**. Vooral het Meissen-porselein bracht veel meer op dan verwacht. Het Rijksmuseum in Amsterdam kocht voor ruim 1,5 miljoen euro een zilveren schenkan terug van de Duitse meester Johannes Lencker 1 terug, die sinds 1954 in de schatkamer van het museum was uitgesteld. In ons blad is enige malen aandacht besteed aan de voormalige kunst- en antiekcollectie op Bosbeek.

Per 1 juli sloot in Den Haag na 180 jaar één van Nederlandse beroemdste kristal- en porseleinhuisen de laatste adem uit: Focke, Meltzer, in 1823 door het Boheemse trio Sebastiaan Meltzer, Frank Focke en Anton Eberhart in de Amsterdamse Kalverstraat begonnen. Als detailnaam leeft **Meltzer** nu uitsluitend voort in **Heemstede**, waar de van de familie afgescheiden Marc Meltzer onder eigen naam met gedecoreerde serviezen doorgaat.

Op 10 mei vond een reünie plaats van de stichting familie **Van Lennep**, zeer toepasselijk in de Burgemeester D.E.van Lennepzaal van restaurant Groenendaal. Aanleiding was de verschijning van een boek over de historie van Huis te Manpad. De neerlandicus professor W. van den Berg hield bij die gelegenheid een lezing over hun illustere voorvader professor David Jacob van Lennep, auteur van o.a. de "Hollandsche Duinzang" uit 1826 en het gedicht "Rustica Manpadica". Hierna had een ontvangst plaats in het huis met park, dat zogoed intact bleef, mede omdat het zolang, ruim 185 jaar, in bezit bleef van een het verleden koesterende familie. Op de foto in het midden staat geeft jhr. H.S.van Lennep, secretaris van de familievereniging, uitleg in de eetzaal van het Huis te Manpad (zie pagina 147).

De archieven, schilderijen, beelden en nog in leven zijnde priesters (en zusters) van het voormalig kleinseminarie **Hageveld** hebben allemaal een nieuwe bestemming gekregen. De glas-in-lood ramen, gedenksteden en pseudo-grisailles op de bisschopskamer zijn gebleven. Een portret van bisschop mgr. A.J.Callier is verhuisd naar de pastorie van de O.L.V.Hemelvaart parochie in Heemstede.

Naast aankoop voor circa 7 miljoen gulden van het monumentale gebouw door de nieuwe eigenaar, zijn nog enkele roerende zaken overgenomen, zoals wat meubilair en de grote staande klok in de hal. De karakteristieke slag van deze pendule klinkt nog na bij menige ex-Hagevelder. Enkele weken geleden is dit kolossale uurwerk tijdens een zondag op mysterieuze wijze verdwenen.

Het verhaal gaat dat iemand een man op een bakfiets met een daarop een soort van doodskist het gewijde terrein is afgereden. Wellicht stof voor een nieuwe thriller?

Om niet in mineur te eindigen: de heer A. Wind stuurde ons een foto van een schilderij van **Groenendaal**, vervaardigd door A.W.Verhorst (geb.1879). Het doek is gedateerd: Heemstede, 1945 en staat afgebeeld bij de bijdrage "De VOHB bezig buiten het jaarprogramma".

Hans Krol

TERUG IN DE TIJD OP BRONSTEEWEG 98

Ik heb mijn jeugd doorgebracht op Bronsteeweg 98, in een oud huis dat naar zeggen in 1880 gebouwd was. Toen we er in 1934 kwamen, was er in de keuken nog een pomp met grote koperen kranen en twee zware pompzwenfels. Eén zwenfel voor het grondwater uit een diepgelegen bron onder het huis en één voor het regenwater uit een regenton achter het huis. Ik heb later net zo'n pomp in het museum-dorp Orvelte gezien, kennelijk was zo'n pomp-eenheid rond 1880 standaard en kon zo uit de catalogus van een pompenfabrikant besteld worden.

Het huis was oud en karakteristiek. Het droeg overal de sporen van een vroegere gasverlichting en had nog ouderwetse jaloezie-luiken voor de ramen. De kamers waren hoog, met versierde plafonds, de wanden waren bespannen met behang over jute.

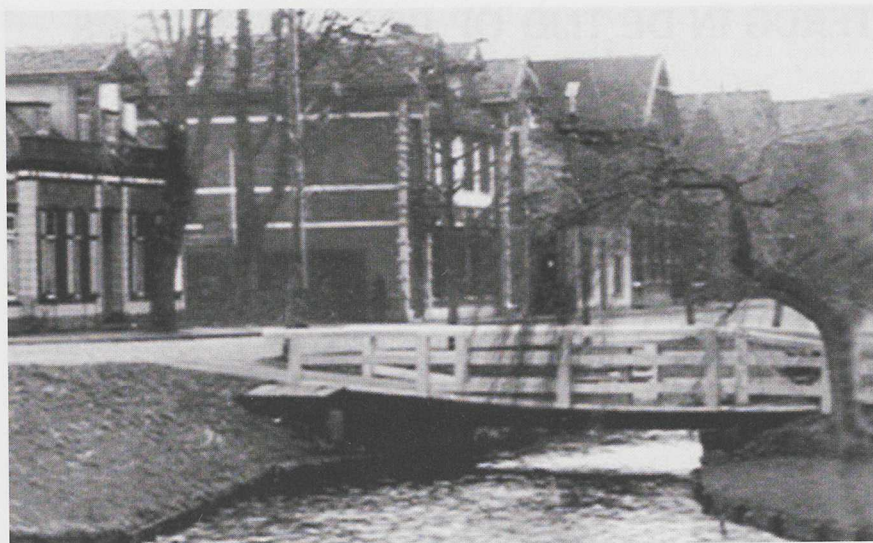
Voor zo'n huis, hoe ouderwets en lelijk ook, blijf je altijd een zekere vertederling houden. Geen wonder dat ik later, toen ik in Delft woonde, precies zo'n huis kocht. Door toeval kwam ik in het bezit van wat oude

foto's van het huis op de Bronsteeweg en zijn omgeving, waarna ik op internet verder ging speuren. Ziehier het resultaat. Foto 1 is van omstreeks 1950. Ik sta hier als jong student voor de deur, mijn moeder (die nog maar kortgeleden op 102-jarige leeftijd overleden is) staat in de deuropening.

Foto 2 gaat terug tot in de dertiger jaren en is genomen vanaf de Crayenestersingel. De rails van de tram liggen vlak voor de deur, op nog geen twee meter van ons huis. Lawaai? Gevaar als je de deur uitging? We wisten niet beter; we heb-

1. Bronsteeweg ca 1950, familie-foto van F.H. Kreuger, Delft

2. Bronsteeweg ca 1930, uitsnede van een prentbriefkaart

ben er in al die jaren maar één keer een kat aan verloren. En een keer een ruit, toen we als kwajongens zelfgemaakt buskruit op de rails hadden gelegd dat met een reuzenknal ontplofte toen de tram eroverheen reed.

Terug in de tijd: foto 3 is van ca 1920.

Er staan nog lei-linden voor het huis, ingeklemd tussen de trambaan en de gevel.

De grote beuken in de tuin en op de stoep van de burens op Bronsteeweg 100 staan er ook. Die beuken en linden

3. Bronsteeweg ca 1920, uitsnede uit familiefoto van Th. Verburgt, Den Helder

waren er ook toen wij hier kwamen wonen, niet lang daarna werden ze geroid.

Voor de deur van no. 98 staan twee kinderen, en twee volwassenen waarvan er één mijn grootvader moet zijn geweest. De geschiedenis van Bronsteeweg 98 is een wat eigenaardige: mijn oudtante To werd jong weduwe en om te voorkomen dat ze uit het huis zou worden gezet, heeft mijn grootvader het huis toen gekocht. Mijn grootouders Zwier waren zeer sociaal voelend, ze deden wel meer van die dingen. Later, toen tante To er niet meer woonde, hebben zij het aangehouden als een soort zomerhuis waar ze op Zondag nog weleens naartoe gingen. Ze hebben er nog een tijdje vast in gewoond, maar ze vonden Heemstede zo stil en zo saai dat ze weer naar Amsterdam terugkeerden. Later, in 1934, zijn wij er komen wonen. Het is tot 1947, toen ik ging studeren, mijn ouderlijk huis geweest.

4. Bronsteeweg, gezicht op 'Leeuw en Hooft' afkomstig van internetsite van de vereniging Oud Heemstede en Bennebroek, uitsnede

Foto 4 kwam als een verrassing. Op internet vond ik een foto van de buitenplaats 'Leeuw en Hoofd' die ik niet kende. Ineens viel mijn blik op de huizen aan de rechterkant die niet tot het eigenlijke onderwerp van de foto behoorden. Die karakteristieke daken vielen me meteen op: ons huis op de Bronsteeweg. Daarvoor staat het huisje van de kapper Maartense en daarvoor weer het huis van de familie Hooreman die het café Nieuw Rosendael op de hoek van de Overboschstraat dreef.

De lei-linden staan er ook nog, en een warreling van takken in de verte geeft aan dat de grote beuken er ook nog waren. Uiteraard. De baan van de stoomtram ligt aan de overkant, verderweg van het huis. De kleding van de mensen geeft aan dat deze foto niet ver van 1900 genomen is.

Dan komt er weer een verrassing: *afbeelding 5* geeft precies hetzelfde punt weer, maar zestig jaar eerder. Een litho uit 1842: met 'Leeuw en

5. Hetzelfde punt als in afbeelding 4, maar nu in 1842, lithografie P.J. Lutgers

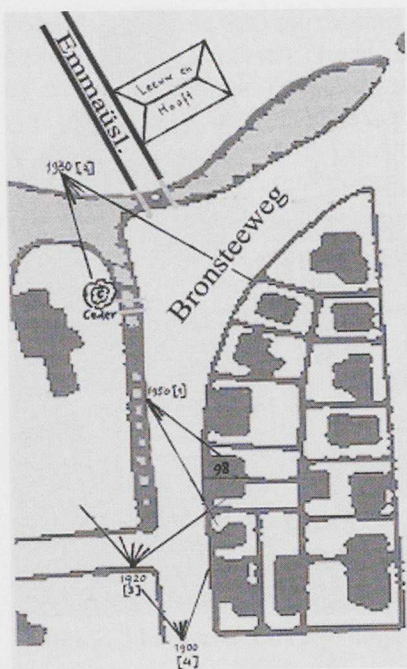
6. Hetzelfde punt als in afbeeldingen 4 en 5, nu in 1763, gravure H. Spilman

Hoofd', het bruggetje naar de Emmauslaan, het prieel van 'Leeuw en Hoofd' [niet te zien op deze uitsnede] en zoveel meer. Maar de naar rechts afbuigende bocht in de Bronsteeweg is er niet, vermoedelijk is die er pas met de elektrische tram gekomen. De weg loopt hier rechtdoor naar het Emmausbruggetje, langs een huisje en een paar schuttingen. Vlak voor de brug is er een zijweggetje langs de Crayenestervaart. De lei-linden staan er (of is het een vorige generatie?), de beuken staan binnen de schutting, nog lang niet zo groot als op de foto van 1920.

Ik heb voor de aardigheid deze prent over de foto van 1900 afgedrukt (op de computer gaat dat goed, maar hier is het niet reproduceerbaar). De paard-en-wagen van 1842 blijkt dan voor het huis van kapper Maartense van 1900 te staan.

Afbeelding 6: nog een eeuw terug: gezicht op 'Leeuw en Hoofd' in 1763. Het grote huis is uitgedost met 18e eeuwse versieringen en er staat een fraaie sierpoort. Die poort komt overigens nergens op uit, want tussen ons en die poort ligt de Crayenestervaart!

Rechts ligt de herberg Rosendael, in de 17e eeuw Emmaus geheten waarnaar nog steeds het Emmauslaantje genoemd is. Het buurtschap

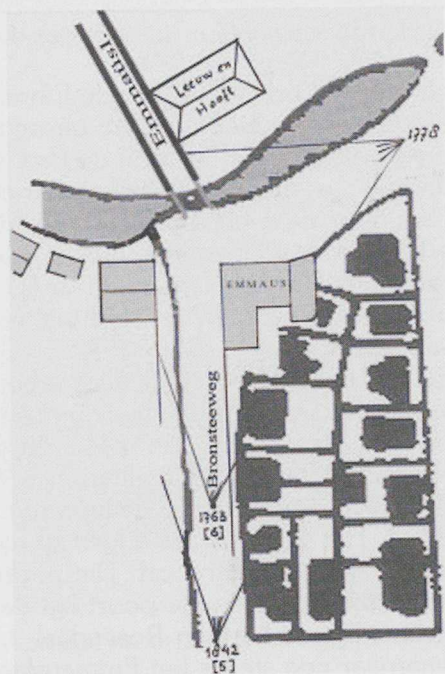
7. Standpunten van de foto's 1 t/m 4

een doorgaande route vormden. Ze passeren hier de Crayenestervaart over het Emausbruggetje. Op oude kaarten is te zien dat dit de weg van Haarlem naar het oude dorp Heemstede is: vanaf Eindhout (aan de kop van de Spanjaardslaan), via de Emauslaan, over het bruggetje en dan de Binnenweg, tot aan de kruising met de Koediefslaan, en verder naar het oude dorp. Het lijkt ook aardig om de stand-

8. Standpunten van de afbeeldingen 5 en 6 en niet gepubliceerde tekening 1778

Crayenest, zoals het toen heette, telde toen vele kroegen: De Holland, Jeruzalem, Rome, Emmaus... Zo ver buiten Haarlem, aan de andere kant van de Haarlemmerhout, werden geen stedelijke belastingen geheven en konden de wandelaars (en feestvierders) in De Hout goedkoop hun borreltje en hun biertje drinken. De Haarlemmerhout had vanouds een zekere naam in verband met drankmisbruik en ontucht; rondom Den Hout stonden veel herbergen, en enkele huizen van slechte reputatie.

Op afbeeldingen 5 en 6 is goed te zien hoe Emauslaan en Bronsteeweg (toen nog Binnenweg geheten)

punten van waaruit de foto's genomen en de tekeningen gemaakt zijn op een plattegrond in te tekenen, zie *afbeeldingen 7 en 8*:

foto 1 uit ca 1950 is vanaf de overkant van de weg genomen,

foto 2 uit ca 1930 is, zoals al eerder gezegd, vanaf de Crayenestersingel genomen,

foto 3 uit ca 1920 is vanuit het begin van de Overboschlaan genomen,

foto 4 uit ca 1900 is genomen staande tussen de rails van de stoomtram,

afbeelding 5 uit 1842 is vanuit ditzelfde standpunt getekend, maar nu zonder trambaan. De weg loopt rechtdoor langs de schutting en krijgt dan pas een afslag naar rechts, zoals op een oude plattegrond van Heemstede uit 1903 nog te zien is,

afbeelding 6 uit 1763 is vanuit dezelfde richting getekend, maar nu dichterbij. Op de hoek staat de herberg Rosendael, daarvoor weer een schutting.

Een hier niet gereproduceerde tekening uit 1778 laat het buurtschapje Crayenest vanuit het zijweggetje aan de Crayenestervaart zien. Herberg Rosendael staat erop, zij het met een heel ander gebouw, het Emausbruggetje en de voortuin van 'Leeuw en Hooff'.

Zo trekken drie en een halve eeuw aan ons voorbij. Nooit geweten dat ons huis in een oude buurtschap met veel kroegen stond, nooit geweten dat het kleine Emauslaantje de hoofdroute naar Heemstede was, en de Bronsteeweg daar slechts het verlengde van. Nooit geweten dat de bocht in de Bronsteeweg, die er zo natuurlijk bij ligt, er pas na 1900 ingekomen is.

F.H. Kreuger

DE SCHONE EN RIJKE "JUFFROUW VAN BENNEBROEK" ANNA CHRISTINA PAUW (1649-1719) ALS GEWILDE HUWELIJKSPARTNER

Het is vooral aan de bewaard gebleven privé-correspondentie van en aan raadpensionaris Johan de Witt te danken dat we zijn geïnformeerd over het feit dat Anna Christina Pauw tot haar huwelijk in 1671 in Haagse patriciërkringen een door velen gewilde huwelijkspartner was. Om twee redenen: 1. Zij was een bijzonder knappe en charmante verschijning, 2. als erfdochter van Adriaan Pauw, Heer van Bennebroek, wachtte haar een aanzienlijke erfenis.

Dit verhaal gaat vooral over drie jongemannen die verliefd werden op Anna Christina, de latere ambachtsvrouw van Bennebroek, maar eerst volgt enige beknopte informatie over haar voorfamilie. Met enige tientallen andere koopmans- en regentenfamilies is de familie Pauw in Amsterdam tot grote hoogte gestegen. Haar overgrootvader, Reinier Pauw, was een van de oprichters van de V.O.C. en 8 keer gekozen tot burgemeester van de Amstelstad. Haar grootvader Adriaan Pauw, heer van Heemstede, was 2 termijnen raadpensionaris en zeer betrokken bij de in 1648 gesloten Vrede van Munster. Zijn jongste zoon Adriaan (jr.) werd in 1653 Heer van Bennebroek en heeft het van de kinderen maatschappelijk het verst geschopt. Als lid van het hoogste rechtcollege in ons land werd hij uiteindelijk in 1670 benoemd tot president ofwel voorzitter van het Hof van Holland, Zeeland en West-Friesland. Daarmee was hij feitelijk de hoogste rechter in ons land.

Aanvankelijk werkzaam en woonachtig in Amsterdam treft men sinds het midden van de 17^e eeuw de meeste telgen uit het geslacht Pauw in Den Haag aan. Tijdens de tijd van de Republiek was het een gewoonte dat lucratieve en eervolle baantjes binnen de regentenfamilies onderling verdeeld werden. Huwelijken hadden ook veelal binnen deze families plaats. Adriaan Pauw, heer van Bennebroek, huwde met zijn 18-jarige nicht Cornelia Anna Pauw. Een dochter van zijn oom Reinier Pauw, Heer van Ter Horst, Rijnenburg en Teylingerbosch. Volgens tijdgenoten was ze beeldschoon. De kunstschilder Geeraarts portretteerde haar. Dat was aanleiding voor een lofdicht door Jan Vos. Daarin zegt hij dat het portret prachtig geschilderd is, maar.... "Uw aanzicht schoon van glans, moet noch veel schoonder zijn". De

bekende hofschilder Johannes Mijtens vervaardigde in 1653 een familieportret Pauw, waarop tevens de dochters Anna Christina (2, erfdochter van Bennebroek) en Clara Cornelia staan afgebeeld. Twee eerder overleden dochtertjes, Anna Cornelia en Anna Christina (1), zijn symbolisch als engeltjes voorgesteld.

Uit het huwelijk zijn in totaal 6 kinderen gesproten, van wie er 4 kort na de geboorte of op jonge leeftijd overleden. De enige dochter die de volwassen leeftijd bereikte was Anna Christina Pauw (1649-1719), die haar vader in 1697 zou opvolgen als ambachtsvrouw van Bennebroek. Evenals haar moeder moet ook zij in fysiek opzicht van een bijzondere schoonheid geweest zijn. Wellicht mede als toekomstig erfgename van het vermogen van haar vader werd Anna Christina druk het hof gemaakt.

Huwelijkskandidaat 1: Jacob de Graeff

Na het plotse overlijden van raadpensionaris Adriaan Pauw op 1 februari 1653 is hij opgevolgd door de jonge en talenvolle Johan de Witt.

Met het overlijden van zijn trouwe echtgenote op 1 juli 1668 kreeg Johan de Witt naast zijn zware taak in een tijd dat de Republiek in problemen verkeerde er nog een zorg bij, namelijk de opvoeding van 5 jonge kinderen. Voor het laatste kreeg hij veel steun van zijn zuster mevrouw van Beveren en zijn schoonzusters, vooral Jacoba de Graeff. Beurtelings namen zij het huishouden waar. Ondanks zijn drukte zond Johan de Witt op 1 januari 1669 een uitnodiging aan zijn tante Catherina Hooft, weduwe van de machtige en schatrijke Amsterdamse burgemeester Cornelis de Graeff. Verder aan haar beide zonen Pieter en Jacob, alsmede aan zijn nicht Jacoba Bicker als echtgenote van Pieter de Graeff met het verzoek om enige tijd bij hem te komen logeren. Jacoba Bicker liet hierop weten dat ze de invitatie op prijs stelde, maar het niet met haar geweten kon verenigen hierop in te gaan. Johan de Witt, destijds woonachtig in het huis de Witte Molen aan de Hofcingel, antwoordde dat haar scrupules niet terecht waren en dat hij over voldoende ledikanten beschikte om alle gasten een afzonderlijke slaappleaats te kunnen garanderen. De gehele familie De Graeff liet haar bedenkingen varen en reisde vanuit Amsterdam om gedurende twee weken in de hofstad te vertoeven.

Jacob de Graeff was in 1666 gehuwd met Maria van der Does, die echter al na enige maanden, op 10 januari 1667, overleed, zodat hij weer alleenstaand was. Na het overlijden was hij een vermogend man,

Geschilderd portret van Anna Christina Pauw bij een fontein, toegeschreven aan Johannes van der Stock. Zij is afgebeeld als jonge vrouw met blonde pijpenkrullen in een rood/paarse japon, met omgeslagen goudkleurige draperie. (foto: Iconografisch Bureau / Stichting RKD)

in 1674 voor de belasting aangeslagen voor een kapitaal van f 260.000,-. Jacob werd door Johan de Witt geïntroduceerd in de mondaine wereld van Den Haag. De jonge weduwnaar is daarbij ook

ontvangen door de familie A. Pauw, woonachtig op de hoek van de Zwarteweg en Heerengracht (tegenwoordig nummer 23).

Jacob schijnt op slag verliefd te zijn geworden op dochter Anna Christina, maar hield dat voorlopig angstvallig geheim voor zijn moeder, heftig van aard, die haar vijandschap jegens telgen uit het geslacht Pauw niet onder stoelen of banken stak. Ergens schreef zij: "Ick lust de Pauwen gantsch niet".

Huwelijkskandidaat 2: George Herman Reinhard, graaf van Wied

In 1669 deed zich een tweede pretendent voor, die geboeid door haar verpletterende schoonheid, naar de hand dong van Anna Christina Pauw. Dat was George Herman Reinhard, graaf van Wied en d'Isemburgh, geboren in 1640.

Hij was de oudste zoon van Frederik de Oude van Wied-Runkel en van Maria Juliana, gravin van Leiningen.

De Duitse graaf was sedert enkele jaren als ritmeester in dienst van de Republiek en kwam uit hoofd van die functie regelmatig in Den Haag. Op 8 maart van dat jaar schreef hij vanuit Neuwied – in de Franse taal – een brief aan raadpensionaris De Witt.

Hij laat daarin weten tijdens zijn bezoeken aan Den Haag het steeds een eer te vinden te worden ontvangen, en het altijd te betreuren wanneer door absentie een beleefdheidsbezoek achterwege bleef.

George Herman bericht verliefd te zijn geworden op de dochter van Adriaan Pauw ("ma chère demoiselle de Bennebruck") en dat zijn vader een familiealliantie zeer zou toejuichen.

Graaf George Herman vraagt aan Johan de Witt in fraaie bewoordingen om bij de vader van Anna Christina een goed woordje voor hem te willen doen.

Twee dagen later kwam daar nog een schrijven bovenop van vader Frederik, graaf van Wied, waarin Johann de Witt wordt gevraagd zijn invloed bij ridder Pauw aan te wenden teneinde het huwelijk met zijn zoon te bevorderen.

Zelfs de Duitse Prins Egon von Furstenburg, liet zijn invloed aanwenden en verzocht De Witt een goed woordje te doen ten gunste van de jonge graaf van Wied, die immers stamt uit één van de meest illustere en oudste vorstenhuizen van Europa.

Ondanks deze aanbevelingen liep de zaak stuk toen bleek dat de liefde van Anna Christina niet beantwoord werd.

Nieuwe pogingen door Jacob de Graeff

Vanuit Amsterdam reisde Jacob de Graeff, vanwege zijn avances richting Anna Christina, regelmatig naar Den Haag en logeerde dan meestal bij Johan de Witt. Jacob trok de stoute schoenen aan en biechtte zijn moeder Catharina op dat hij een verbintenis wilde met de mooie dochter van Adriaan Pauw. Die is daarop in hevige toorn ontstoken en haar andere zoon Pieter moest er aan te pas komen om hun moeder tot bedaren te brengen.

Catharina Hooft schreef op 22 april 1669 een brief aan Johan de Witt. Laatstgenoemde was overigens al op 11 april ingeseind over de familieontwikkelingen. In haar schrijven vraagt ze de raadpensionaris als familielid alles in het werk te stellen de voorgenomen verbintenis te voorkomen. Ze herhaalt nogmaals dat "ick geen genegenheydt tot de Pauwen hebbe ter werrelt". Dezelfde dag schreef ook broer Jacob de Graeff een brief aan zijn oom, waarin hij verzoekt pogingen te ondernemen haar gemoed te sussen.

De volgende dag schreef moeder Catharina een tweede brief aan haar neef. Ze vraagt hem nogmaals een huwelijk van haar zoon met een telg uit het geslacht Pauw sterk af te raden. Ze zal Anna Christina nimmer als dochter accepteren en haar zoon, indien hij zou doorzetten, niet meer als kind beschouwen.

De welwillende raadpensionaris die eerder ijverig een verbintenis had gestimuleerd, kon in dit geval niet voldoen aan de wens van zijn tante, zoals blijkt uit een brief van 21 april aan Pieter de Graeff. Hieruit blijkt dat De Witt heeft gesproken met de moeder van Anna Christina. De ouders hebben geen bezwaar tegen een mogelijk huwelijk, maar "de Juffrouw" twijfelt nog.

Hij raadt aan ook de grootvader, Reinier Pauw, Heer van Terhorst, voor zijn neef te winnen.

Johan de Witt was intussen duidelijk geworden dat er een medeminnaar in het spel was, die zijn zinnen had gezet op Anna Christina, te weten, Nicolaas Sohier de Vermandois, de heer Oud Poelgeest.

Catharina Hooft schuwde intussen geen middel om een huwelijk te beletten. Dat blijkt uit een brief van 27 april van Pieter de Graeff aan Johann de Witt. Ze was naar hun gemeenschappelijke neef Vincent van Bronckhorst geweest en had hem medegedeeld dat zij nooit van haar leven in een huwelijk met "juffrouw van Bennebroeck" zou instemmen. Schepen Van Bronckhorst was gehuwd met Elizabeth Cornelia Pauw en aldus familielid van Adriaan Pauw. De heer van

Bennebroek zelf gaf als zijn mening dat zijn enige dochter "geenszins verlegen" zelf een keuze zou moeten maken.

Jacob de Graeff die intussen veelvuldig in Den Haag verbleef is op 12 mei naar Bennebroek gereisd om nogmaals zijn geliefde het hof te maken.

Op 3 juni 1669 volgde weer een brandbrief van Catharina Hooft waarin ze voor de zoveelste maal aan Johan de Witt vraagt al zijn invloed aan te wenden "dit vryagie te willen doen staken".

Op 4 juni laat broer Pieter de Graeff weten dat zijn moeder niet te vermurwen is en de situatie thuis steeds ondragelijker werd.

Twee dagen later antwoordde De Witt aan moeder en zoon. Hij had met Jacob gesproken en diens affectie voor Anna Christine was onverminderd. Ook de ouders stemmen in en de vrouw om wie alles draaide "verklaert geen aversie voor syn persoon [= Jacob de Graeff] te hebben". Kortom, hij kan verder weinig doen en adviseert de ontwikkelingen hun beloop te laten.

Intussen schijnt de liefde van Anna Christina bekoeld te zijn. Jacob de Graeff keerde terug naar zijn familie in Amsterdam en bedankt Johan de Witt in een schrijven van 4 juli voor de wijze waarop hij hem steeds ondersteund heeft. Voor diens vriendelijk onthaal en voor zoveel genoten vriendschap. Hij bericht dat "nadien myn saecken by juffrouwe van Bennebroeck geen gewenst succes hebben genoomen, soo moet ick wederom met myn moeder soecken te vereenigen".

Al op 6 juli verzocht De Witt zijn neef bij hem wederom te komen logeren. Jacob de Graeff gaat daar graag op in (9 juli 1669), want hij verblijft liever "by een wyse, weetende en vrolycke Raedspensionaris van Hollandt, als by een onverstandige, knorrighe en morrige oude vrouwe (...)". Geleidelijk is de verhouding met zijn moeder verbeterd. Toen Anna Christina hem definitief had afgewezen door in 1671 met een ander te trouwen is de vrede met zijn moeder geheel hersteld.

De ware Jacob bleek Nicolaas Sohier de Vermandois

Op een gegeven moment in de zomer van 1669 heeft de in tweestrijd verkerende Anna Christina de knoop doorgehakt. Zij koos niet voor Jacob de Graeff. De al eenmaal genoemde baron Nicolaas Sohier de Vermandois, heer van Warmenhuijsen, Crabbendam, Oud-Poelgeest, Meresteijn etc. werd de gelukkige echtgenoot. Hij was geboren op huize Meeresteijn in Beverwijk en woonde in Den Haag. Evenals de hierboven genoemde graaf George Herman fungeerde Jacob als rit-

Adriana Constantina Sohier de Vermandois, geportretteerd door J. van Haensbergen (foto: Iconografisch Bureau / Stichting RKD)

meester in dienst van de Republiek. En ook hij stamde uit een oud adellijk geslacht, volgens een stamboom zelfs teruggaande tot Pepijn, kleinzoon van Karel de Grote, en eerste graaf van Vermandois. De voorfamilie van Nicolaas Sohier de Vermandois is begin 17^e eeuw met een groot fortuin uit Keulen in de Nederlanden gekomen. Zijn vader had in 1658 de titel van baron des H.R.Rijks ontvangen met toevoe-

ging van de naam "de Vermandois" als geacht te zijn gesproken uit de graven van dat Franse gewest.

Ofschoon Anna Christina Pauw al omstreeks 1 juni 1669 tot een echtverbintenis met Nicolaas besloot, duurde het nog tot 4 oktober 1671 voordat het paar in Den Haag in de echt werd verbonden. Het huwelijksfeest voor familie en kennissen had plaats op het zomerverblijf "Duynwijck" ofwel "Het Huis te Bennebroek". Daaraan herinnert een gloedvol vers van de destijds populaire kanselredenaar en gelegheidsdichter Joannes Vollenhove.

Uit het huwelijk zijn 2 dochters gesproten.

Nicolaas Sohier de Vermandois overleed plotseling op 24 februari 1690. Hij was de laatste mannelijke afstammeling van een roemrijk geslacht. Nog in de bloei van haar leven werd Anna Christina op nauwelijks 41-jarige leeftijd plotseling weduwe. Zij is niet meer hertrouwd.

Na het overlijden van haar vader in 1697 is Anna Christina, als universeel erfgename ambachtsvrouw van Bennebroek geworden. Zij bleef dat tot haar overlijden op 11 januari 1719 in Den Haag, waarna het stoffelijk overschot is bijgezet in de familiegrafkelder te Bennebroek.

In dat jaar is de enige nog in leven zijnde dochter Adriana Constantia Sohier de Vermandois (1675-1735) als nieuwe ambachtsvrouw geworden benoemd. Ook zij was een knappe verschijning. Door J. van Haensbergen 2 keer geportretteerd, in 1687 als 12-jarige en vervolgens in 1700. Op het laatste doek bevat de voorstelling: een kniestuk, zittend voor een bruin brokaten gordijn, in chemise rode rok, blauwe draperie. Verder oranjebloesem in de linkerhand en oranjebomen op de achtergrond. De Heerlijkheid Bennebroek werd na allerlei familiaire en juridische verwickelingen publiek geveild en kreeg een nieuwe ambachtsheer: Willem de Bruin.

Jacob de Graeff werd in 1672 schepen in de vroedschap van Amsterdam. Hij woonde op de Herengracht en bezat de hofstede Soestdijk, terwijl zijn broer Pieter eigenaar was van de buitenplaats Valkenburg in Heemstede. Blijvend teleurgesteld over de geschetste gebeurtenissen rond Anna Christina Pauw omstreeks 1669 overleed Jacob de Graeff ongehuwd in 1690.

De andere medeminnaar graaf George Herman Reinhard van Wied huwde na zijn opgelopen blauwtje al in het voorjaar van 1670 met Trajectina, de jongste dochter van de in 1656 overleden veldmaarschalk Johan Wolfert, 16^e heer van Brederode en van Anna Johanna,

gravin van Nassau-Siegen. Toen Trajectina op 13 februari 1676 was gestorven, hertrouwde hij nog hetzelfde jaar met een verre nicht Johanna Elizabeth, gravin van Leiningen.

Evenals Jacob de Graeff en Nicolaas Sohier de Vermandois overleed ook George Herman van Wied in 1690.

Hans Krol

Bronnen: Gemeentearchief Den Haag en Bewaarcollectie Heemstede.

Genealogische gegevens o.a. uit: H.J.Koenen: Het geslacht Pauw; geslachtsregister met historische, biographische en heraldische aantekeningen. 1900.

HEEMSTEDE TERUG NAAR DE RIDDERTIJD?

Op 29 april ontvingen liefst 2 bestuursleden van de V.O.H.B. een koninklijke onderscheiding, namelijk de heren Frans Harm en Hans Krol. Reden voor ons lid de heer J.van Doorn om zich af te vragen of Heemstede terugkeert naar de Riddertijd, toen het Oude Slot – zoals nu, zij het om andere redenen – centraal stond.

NIEUWE LEDEN

Bennebroek

Mw. M.v.d.Wel
Mw. M.J.Kranenborg
Dhr. J.B.M.Lammerse
Dhr. J.Frank
Mw. A.C.M.van Tooren

Burgh-Haamstede

Mw. M.T.Spoor

Hillegom

Dhr. J.W.Smit

Heemstede

Mw. Wolf
Mw. M.E.G.Overing
Mw. C.J.M.Schmitz-Ten Hacken
Mw. O. Magis
Mw. G.J.Zurburg-van Es

Verenigde Staten

Fam. Ruighaver-Philippo,
Toms River
Fam. Philipppo-van Abs, Durham

Uit voorraad leverbaar.

De VOHB heeft voor de geïnteresseerde lezer nog een aantal uitgaven in voorraad, die misschien nog niet allemaal in uw boekenkast staan. Vooral voor diegenen, die nog niet zo lang lid zijn kan dit een welkome aanvulling zijn van datgene, dat u al wel heeft. Niet alle nog beschikbare werken zijn in dezelfde mate in voorraad, dus hier geldt: zolang de voorraad strekt. Tussen haakjes staat het jaar van verschijnen. U kunt uw wens kenbaar maken aan de heer Frans Harm (tel. 5280740) of Hans Krol (tel. 5282977); e-mail: jipmkrol@tiscali.nl

Verkoopprijs in euro

De geschiedenis van het Huis te Heemstede (1952) (3 delen)	13,60
Deel 1 Schets van het leven van A. Pauw (1948)	4,55
Deel 2 Enkele gegevens omtrent Adriaan Pauw en het slot van Heemstede (1949)	4,55
Deel 3 Het huis en de Heren van Heemstede tijdens de Middeleeuwen (1952)	4,55
Heemstede in de historie (1972)	13,60
Poort van het Oude Slot (tekening P. Kapsenberg) (1980)	4,55
Adriaen Pauw (1585-1653), staatsman en ambachtsheer (1985)	9,10
Verjaardagskalender met reproducties van oude prenten	3,40
De geschiedenis van het buitengoed Bosbeek in Heemstede en van het adellijk geslacht Van Merlen (1987)	5,70
Van achter de Blauwen Engel: Hervormd Heemstede in de 17e eeuw (1987)	6,80
Heemstede-Bennebroek 1907-1931: een gids door de jaren (1988)	2,30
Eiland in de stroom, Hervormd Heemstede in de 18e eeuw (1988)	6,80
Heemstedse Gemeentepolitiek in de jaren tussen omstreeks 1750 en 1900 (1989)	4,55
Zes reproducties van oude prentbriefkaarten (1990)	1,15
Kleine en verborgen monumenten in Heemstede en Bennebroek (1991)	6,80
De geschiedenis van het orgel in de dorpskerk te Bennebroek (1992)	3,40
Heemstede, Berkenrode en Bennebroek; drie heerlijkheden in Zuid-Kennemerland (1992)	8,15
Het Huis te Bennebroek en zijn bewoners (1992)	6,80
VOHB-fietstocht langs monumenten in Heemstede en Bennebroek (1992)	-,50
Kroniek van het jaar 1895 Heemstede en Bennebroek (1994)	2,30
Geheime missie in 1847 (1996)	11,35
Ons dorp Heemstede en Bennebroek. Geschreven voor de jeugd. (1997)	2,50
Vijftig jaar van oud naar nieuw 1947-1997 (1997)	9,10
De tijden veranderen: burgemeesters Heemstede en Bennebroek 1811-1997 (1997)	9,10
Videoband: een wandeling door Heemstede en Bennebroek (1997)	6,80
Katholiek rond de rand van Kennemerland (St. Jozefparochie Bennebroek) (1997)	9,10
Hartekampkaart uit 1706; facsimile-uitgave en een toelichting (1999)	5,70
Zorg aan de duinrand: Kennemeroord, Kennemerduin, Parkzicht, Westerduin (2000)	10,-
Vier eeuwen Vooroekoek-Ipenrode; een historische buitenplaats in Heemstede (2001)	9,00
Berkenrode: Heerlijkheid, landgoed en Huis (2002)	20,00

Verder zijn er van diverse afleveringen van het VOHB-tijdschrift Heerlijkheden nog losse nummers beschikbaar voor 2 euro per stuk.

